

HILJAISTEN ÄÄNI EI KANNA KAUAS

Viriketoimintaa Paattisten huoltokotiin

Heidi Lehto & Hemmo Selonen

Opinnäytetyö, syksy 2009

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä

Järvenpää

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Lehto, Heidi ja Selonen, Hemmo.

Hiljaisten ääni ei kannu kauas. Viriketoimintaa Paattisten huoltokotiin

Järvenpää, syksy 2009, 63 sivua, 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Järvenpää. Sosiaalian koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyömme tehtiin Turun kaupungin sosiaali- ja terveystoimen asumis- ja päihdepalveluiden Paattisten huoltokodin toimeksiannosta. Paattisten huoltokoti on turkulaisille, eläkeikäisille päihdeongelmaisille tarkoitettu päihdehuollon asumisyksikkö. Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää millaisena Paattisten huoltokodin asukkaat kokevat talon tarjoaman viriketoiminnan ja mitä he siltä toivovat. Aineisto kerättiin haastattelemalla 20 asukasta. Tämän lisäksi selvitimme huoltokodin resursseja viriketoiminnan järjestämiseksi sekä kartoitimme mahdollisia ulkopuolisia yhteistyötahoja viriketoiminnan järjestämiseen. Tutkimus tapahtui haastatteluin, havainnoinnein sekä puhelin- ja sähköpostitiedusteluin.

Asukkaiden haastattelujen perusteella voidaan todeta, että pääasiallisesti asukkaat olivat tyytyväisiä huoltokotiin. Huoltokodin syrjäinen sijainti sekä huoneiden pienet koot olivat asukkaiden suurimpia huolenaiheita. Osa koki myös yksinäisyyttä ja iltojen ja viikonloppujen sisällyksettömyyttä. Huoltokodin järjestämään viriketoimintaan oltiin tyytyväisiä, mutta vähäiset resurssit ja huonot tilat rajoittivat sen toteuttamista. Ohjaajilta toivottiin enemmän aikaa asukkaille, mikä on nykyisillä resursseilla mahdotonta.

Huoltokodin viriketoiminnan järjestämisen yhteistyökumppaneiksi saimme koottua useita eri toimijoita, jotka pääosin olivat kolmannen sektorin yhdistyksiä ja järjestöjä. Kaikki mukaan lähteneet toimivat vapaaehtois pohjalta ilman korvausta.

Kehittämiskohteiksi nousivat talon sisäisen viriketoiminnan uudelleenkartoitus ja järjestely. Askartelu ei tavoita asukkaita ja siksi siihen tulisi lisätä henkilöresursseja. Toiminnanohjaajan avuksi tulisi saada harjoittelija tai opiskelija tai työllistetty. Henkilökunnalle tulisi järjestää työkykypäivä, jossa käsiteltäisiin seuraavia asioita: Asukkaiden muistuttaminen tapahtumista ja niihin aktivointi osaksi jokapäiväistä toimintaa, tapahtumista tiedottaminen selkeämmäksi ja näkyvämmäksi, asukkaan kiireetön kohtaaminen, henkilökunnan työnkuvan selkeytys ulkopuolisten toimijoiden läsnä ollessa sekä työmotivaatio ja työssä jaksaminen. Jatkotutkimusaiheita voisivat olla passivoituneiden asukkaiden osallistaminen, henkilökunnan vaikutusmahdollisuudet työpaikalla havaitsemiinsa epäkohtiin ja Turun sosiaali- ja terveystoimen yhdistymisen hyödyt ja haitat käytännön työssä.

Avainsanat: Päihdehuolto, huoltokoti, vanhukset ja päihteet, viriketoiminta, kuntouttava työote, toimintakyvyn tukeminen.

ABSTRACT

Lehto, Heidi and Selonen, Hemmo.

The Silents' voices do not carry far. Free time activities for Paattinen service home.

Järvenpää, fall 2009, 63 pages, 2 appendices. Language: Finnish.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

Our study was commissioned by Paattinen service home which is a part of intoxicant services of the city of Turku. Paattinen service home is a residential unit for elderly intoxicant abusers living in Turku. The purpose of this study was to determine how their residents experience free time activities in the service home and what their wishes for it are. The data of this study was collected by interviewing 20 residents. We also found out what are the resources of the service home to organize activities and the aim was also to find some outside voluntary partners to organize free time activities. In this study we used interviews, observation, phone calls and email inquiries.

The results of the residents' interviews show that mainly the residents are satisfied with the service home. The residents' biggest concerns were the distant location and too small rooms. Some of them feel loneliness and also emptiness of evenings and weekends. They were satisfied with the service home activities, but minor resources and poor facilities restrict their implementation. The residents also hoped for more time from the instructors, but with these resources it is impossible.

We found many different partners for co operation to organize free time activities to the service home and they were mainly third sector organizations. All those who participated, did it without payment.

Developing targets are replanning and reorganizing free time activities for the service home. Activities do not reach the residents, so more human resources are needed. A trainee or a student could help a leisure-time instructor. A training day for maintaining working ability should be organized with the following content: activating of inhabitants on a daily basis, clearer information about events, meeting the client without hurry, clear working image when there are outsiders present, and work motivation and working energy. Topics for further studies could be getting passive residents to participate more, the personnel's possibilities to influence the drawbacks in work and exploring the positive and negative effects of union of health and social services in Turku.

Keywords: social work with intoxicant abusers, service home, elderly and intoxicant, free time activities, rehabilitating work statement, functional ability support.

SISÄLLYS

ABSTRACT	3
SISÄLLYS	4
1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	8
3 PÄIHDEHUOLTO.....	9
3.1 Huoltokoti	9
3.2 Vanhuus ja päihteet	12
4 VIRIKETOIMINNAN MERKITYS.....	14
4.1 Kuntouttava työote	15
4.2 Toimintakyvyn tukeminen	15
5 DIAKONIATYÖ.....	19
5.1 Diakoniatyön periaatteet	19
5.2 Vanhustyön diakonia.....	20
5.3 Päihdetyön diakonia	21
5.4 Vapaaehtoistyö ja diakonia	22
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	24
6.1 Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu	24
6.2 Aineiston analysointi.....	26
6.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	27
7 TULOKSET	28
7.1 Haastateltavien taustat ja käsitykset Paattisten huoltokodista	28
7.2 Ajan kuluminen ja ulkoilu.....	30

7.3 Viriketoiminta ja toiveet	32
7.4 Asukkaiden keskinäiset välit ja suhde henkilökuntaan.....	34
7.5 Yhteistyötahot	35
7.5.1 Ristiriitainen vastaanotto.....	35
7.5.2 Päähteettömyyteen tukeminen	37
7.5.3 Apua yksinäisyyteen	38
7.5.4 Esiintyjä ja ohjelmaa.....	39
7.5.5 Hengellistä toimintaa.....	41
7.6 Paattisten huoltokoti päätöksenteossa	44
8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	47
LÄHTEET:.....	54
LIITTEET	60
LIITE 1. Haastattelukysymykset:	
LIITE 2. Turun sosiaali- ja terveystoimi, sosiaalityön palveluiden tulosalue	

1 JOHDANTO

Jokainen kaatopaikalla asustava rappioalkoholistikin on aloittanut uransa täysraittiudesta, joskin keskimääräistä useammat heistä lienevät syntyneet humalassa. Sosiaalisena juojana esiintyminen kutsuilla vaatii harjoittelua, jonka aikana tuskin monikaan on välttynyt muutamalta varsin sietämättömiä seurauksia saaneelta erehdykseltä. Aivojen ja maksan suurkuluttajan rooliin opettaminen vaatii enemmän aikaa. Alkoholistina eläminen on lopulta täysvuorokautinen ammatti, elämisen strategia, joka on vaatinut pitkää ja kallista opiskelua. (Wiman 1986, 1.)

Juuri näitä niin sanottuja rappioalkoholisteja asuu Turun Paattisten huoltokodissa. Mutta siellä asuu myös heitä, jotka ovat vasta vanhoilla päivillään tarttuneet pulloon jonkin elämänkriisin myötä ja näin ajautuneet päihdehuollon asiakkaiksi.

Paattisten huoltokoti on Turun sosiaali- ja terveystoimen alainen päihdehuollon laitos, joka on tarkoitettu lähinnä eläkeikäisille turkulaisille päihdeongelmallisille lyhyt tai pitkäaikaisasumiseen. Huoltokoti sijaitsee Turun kaupungin takimmaisessa nurkassa sen pohjoisrajalla. Ajaessamme ensimmäistä kertaa huoltokotiin kulkemamme tiet pienenevät pienenemistään. Viimeinen hiekkatie ennen huoltokotia oli niin kuoppainen ja huonokuntoinen, että apuvälineen kanssa kulkeminen olisi ollut siinä lähes mahdotonta. Huoltokodin harmaa parakkimainen elementtirakennus on rakennettu 1979. Huoltokodin alkuaikoina sen asukkaat olivat fyysisesti hyväkuntoisia ja omatoimisia. Monet heistä viettivät kesät viihteellä huoltokodin ollessa lähes tyhjillään. Nykyään asukaskunta on iäkkäämpää ja huonokuntoisempaa, ja vain harvat kykenevät omatoimiseen liikkumiseen huoltokodin ulkopuolella. Laitos muistuttaakin nykyään lähinnä vanhainkotiä.

Tämänhetkinen huoltokodin huono kunto ja sen vähäiset resurssit eivät enää vastaa nykyisiä päihdehuollon laatusuosituksia. Huoltokodin kylmät huoneet, ahtaat käytävät ja liian tiukalle vedetty henkilökunta eivät pysty tarjoamaan asukkaille heidän tarvitsemaa fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia. Turun kaupungin päätöksenteossa Paattisten huoltokoti on ollut jo pitkään yhtä kaukana tuista ja investoinneista kuin se on Turun keskustasta. Opinnäytetyömme pyrkii omalta osaltaan parantamaan asukkaiden elämänlaatua kuuntelemalla heidän mielipiteitään, sekä tuomalla kolmannen sektorin toimijoita tuottamaan uutta sisältöä arkeen viriketoiminnan muodossa. Halusimme myös nähdä miten huoltokodin asukkaiden tilanteeseen suhtaudutaan diakoniatyössä, sillä seurakun-

nan työntekijöiden tulisi pyrkiä lieventämään esiintyvää kärsimystä ja hätää sekä edistää ihmisarvoisen elämän, tasa-arvon ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden toteuttamista. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.) Diakoniakoulutuksen saaneina tämä kysymys herättää meissä erityistä mielenkiintoa.

Vanhin huoltokodeista tehty tutkimus on vuodelta 1982, jonka on tehnyt Jarmo Hakulinen. Tässä tutkimuksessa käsiteltiin huoltokoteja laitoksina sen hetkessä yhteiskunnassa. Marika Bulasoffin ja Sanna Montosen (2004) tutkimuksen yhtenä osa-alueena oli Paattisten huoltokoti. Aikaisemmin on tehty tutkimuksia laitosasumisesta, joista yksi on Sonja Orrenmaan asukastyytyväisyyskysely yksityisen palvelukotiverkoston mielenterveyskuntoutujille (2009). Käytämme näitä tutkimuksia työssämme niiltä osin ja niissä kohdin, joihin ne aiheyhteydeltään sopivat.

2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Teimme Työ, työyhteisö ja johtaminen -opintojakson kehittämishankkeen ja opinnäytetyömme Turun sosiaali- ja terveystoimen päihde- ja asumispalveluiden Paattisten huoltokodille. Paattisten huoltokoti on lähinnä omatoimisille, eläkkeellä oleville, turkulaisille päihdeongelmallisille tarkoitettu asumisyksikkö. Mielenkiintomme yksikköä kohtaan nousi kiinnostuksestamme mielenterveys- ja päihdetyötä kohtaan ja haluamme tulevaisuudessa suuntautua tälle sektorille.

Tutkimuksen myötä syvensimme tietämystämme päihde- ja mielenterveystyöstä. Tämän lisäksi toinen meistä on ollut mielenterveys- ja päihdejaksolla harjoittelussa ensisuoja Sillankorvassa ja kesätöissä ohjaajana hoitokoti Niuskalassa. Nämä yksiköt ovat Turun kaupungin päihdehuollon yksiköitä ja yhteistyökumppaneita Paattisten huoltokodin kanssa. Näistä siirtyy asiakkaita Paattisten huoltokotiin sekä huoltokodista niihin. Tehtävämme oli kartoittaa huoltokodin asukkaiden ajatuksia ja toiveita viriketoiminnasta. Hanke jatkui opinnäytetyönä, jossa kartoitimme mahdolliset ulkopuoliset yhteistyötahot viriketoiminnan järjestämiseen. Idea hankkeeseen tuli huoltokodin vastaavalta ohjaajalta Marika Bulasoffilta, joka halusi tämän työn myötä saada asukkaiden äänen kuuluviin. Opinnäytetyössä pyrimme selvittämään:

- 1) Millaisena asukkaat kokevat huoltokodin tarjoaman viriketoiminnan ja mitä he siltä toivovat?
- 2) Minkälaista on huoltokodin tarjoama viriketoiminta ja mahdolliset resurssit toiminnan kehittämiseksi?
- 3) Löytyykö vapaaehtoisia ulkopuolisia yhteistyötahoja järjestämään viriketoimintaa huoltokotiin?

Saatujen tulosten tarkoituksena on parantaa huoltokodin asukkaiden elämänlaatua sekä tuoda heidän huonoa asemaansa yleiseen tietoisuuteen. Työmme on ajankohtainen nykyisen laman aiheuttamien kustannusleikkausten vuoksi, jotka ovat entisestään heikentäneet huoltokodin asukkaiden oikeuksia ja asemaa.

3 PÄIHDEHUOLTO

Päihdehuoltolain mukaan päihdehuollon tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden ongelmakäyttöä sekä siihen liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja edistämällä päihteiden ongelmakäyttäjien ja heidän läheistensä toimintakykyä ja turvallisuutta. Kunnan sosiaali- ja terveystoimintayksiköiden vastuulla on järjestää päihdehuoltoa niin, että se laajuudessaan vastaa kunnassa esiintyvään tarpeeseen. Tämän tulee tapahtua kehittämällä ensisijaisesti yleisiä sosiaali- ja terveyden huollon palveluja ja tarvittaessa käyttämällä erityisesti päihdeongelmallisille suunnattuja palveluja. (Kaukonen 2000, 108.)

Päihdepalveluilla tarkoitetaan tavallisimmin päihdehuollon erityispalveluja: A-klinikoita ja vastaavia avohuoltoyksiköitä, katkaisuhuoltoasemia ja kuntoutusyksiköitä, erityisesti päihdeongelmallisille tarkoitettuja asumispalveluja kuten tuettu asuminen, hoito- ja huoltokodit ja vastaavat sekä ensisuoja ja päiväkeskuksia. (Kaukonen 2000, 108.)

3.1 Huoltokoti

Huoltokoti on alkoholisteille tarkoitettu asumisyksikkö, joka tarjoaa pysyväisluontoisena asumisyhteisönä peruspalvelut päihdeongelmallisille, joilla ei ole mahdollisuuksia itsenäiseen toimeentuloon ja asumiseen tai ne ovat vähäiset. Huoltokotitoiminnalla pyritään estämään asiakkaiden päihdeongelman ja muiden sosiaalisten vaikeuksien lisääntyminen. Huoltokoti pyrkii aktivoimaan asiakkaita osallistumaan sen toimintaan ja parantamaan asiakkaiden toimeentulo- ja suoriutumismahdollisuuksia. Huoltokodin tarkoituksena on parantaa iäkkään tai eläkeläisen asukkaan elämänolosuhteita tarjoamalla erilaisia kuntoutuspalveluja. Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteina on aktivoida asukas siten, että hän

- 1) kykenee selviytymään jokapäiväisistä askareista
- 2) suhtautuu aktiivisesti ympäristöönsä ja pyrkii oma-aloitteisesti solmimaan kontakteja muihin ihmisiin ja
- 3) kykenee ryhtymään pitkäjännittyneisyyttäkin vaativiin harrastuksiin

(Hakulinen 1982, 15–17.)

Näihin edellä mainittuihin edellytyksiin pyritään muovaamalla huoltokodista alkoholista vapaa hoidollinen, mahdollisimman paljon kotia muistuttava yhteisöllinen ympäristö. Tämä on välttämätöntä, koska alkoholistin aiempi elinympäristö on suosinut alkoholin käyttöä ja irrallaan elämistä. Asukkaita tulee myös aktivoida erilaisiin toimiin ja harrastuksiin alkoholin käytön sijasta. (Hakulinen 1982, 15–17.)

Paattisten huoltokodin toiminta-ajatuksena on pyrkiä vaikuttamaan myönteisesti turkulaisten päihteiden ongelmakäyttäjien elämisen laatuun

- 1) tukemalla heidän pyrkimyksiään saada päihteidenkäyttönsä hallintaan,
- 2) antamalla pysyvä tai tilapäinen koti sekä hoitoa ja kuntoutusta,
- 3) parantamalla päihdeongelmaisten valmiuksia itsenäiseen asumiseen.

(Paattisten huoltokodin esite 2008, 1-2.)

Huoltokoti aloitti toimintansa Kustavin Laupusissa 1955 33-paikkaisena epäsosiaalisten miesten asuntona ja on vuosien aikana kasvanut ja muuttunut nykyiseen muotoonsa. Tällä hetkellä huoltokodissa on kolme intervallihoitopaikkaa ja 66 pitkäaikaishoitopaikkaa. Naisten osuus huoltokodin asukkaista on noin 10 prosenttia. (Paattisten huoltokodin esite 2008, 1-2.)

Huoltokoti kuuluu hallinnollisesti Turun Kaupungin sosiaali- ja terveystoimen alaisuuteen (LIITE 2. Turun sosiaali- ja terveystoimi, sosiaalityön palveluiden tulosalue). Henkilökuntaa on 22: johtaja, kanslisti, sairaanhoitaja, vastaava ohjaaja, kolme perushoitajaa, kylvettäjä, toiminnanohjaaja, seitsemän ohjaajaa, yöhoitaja, neljä laitosapulaista ja talonmies. Keittiöpalvelut hankitaan ostopalveluna Kateringiltä. Keittiöhenkilökuntaa on yhteensä neljä työntekijää. Huoltokodissa asutaan yhden tai kahden hengen huoneissa. Asukkaat saavat ruoan, terveyden- ja sairaanhoidon, vaatteet ja sosiaalityöntekijän palvelut. Asukkailla on myös mahdollisuus osallistua huoltokodissa terapiatoimintaan. Jokaisella asukkaalla on omaohjaaja ja uudelle asukkaalle laaditaan kuntoutussuunnitelma. (Paattisten huoltokodin esite 2008, 1-2.) Näillä toimilla pyritään muun muassa tukemaan päihteettömyyttä ja samalla valvomaan päihteiden mahdollista käyttöä. Kuntoutussuunnitelma on kuntouttavan työotteen väline, jossa kartoitetaan asukkaan tilanne, tarpeet ja voimavarat. Näiden pohjalta luodaan toimintasuunnitelma asukkaan kuntoutumisen tukemiseksi. Kuntoutussuunnitelman on tarkoitus tukea asukasta omatoimiseen

arjesta selviytymiseen. Näitä arjen pieniä tavoitteita voivat olla esimerkiksi oman huoneen siivous ja omasta hygieniasta huolehtiminen. Kuntoutussuunnitelman tavoitteet antavat myös valmiuksia mahdolliseen itsenäiseen asumiseen. (Bulasoff, henkilökohtainen tiedonanto 28.4.2009.)

Huoltokotiin voi hakeutua kysymällä paikkaa oman alueen sosiaalityöntekijältä tai ottamalla yhteyttä huoltokodin vastaavaan ohjaajaan. Hoitomaksu on 82 prosenttia asukkaan eläkkeestä ja muista tuloista. Asukkaan omaan käyttöön jää loput 18 prosenttia. Asukkaille jää kuitenkin käyttörahaa vähintään 90 euroa kuukaudessa. Intervalliasukkailla maksu on 30,30 euroa vuorokaudessa tai jos maksukatto on täynnä niin 14 euroa vuorokaudessa. (Paattisten huoltokodin esite 2008, 1-2.)

Huoltokodissa on yksi toiminnanohjaaja 69 asukkaalle, joka järjestää viriketoimintaa viitenä päivänä viikossa. Toiminnanohjaajan työaika on kello 8-16. Toiminta voi olla askartelua, retkiä, keilausta, jumppaa, tietovisaa, karaokea tai vaikka kortinpeluuta. Asukkaat osallistuvat järjestettyyn toimintaan vaihtelevasti. Toimintaa toteutetaan ajan ja resurssien puitteissa. Seurakunnasta käydään pitämässä hartauksia noin kerran kuukaudessa. (Paattisten huoltokodin esite 2008, 1-2; Korhonen, haastattelu 8.4.2009.)

Paattisten huoltokodin asukaskanta on huomattavasti huonokuntoisempaa ja iäkkäämpään kuin esimerkiksi kymmenen vuotta sitten. Näin huoltokoti on jo rinnastettavissa vanhainkoteihin. Monet asukkaista ovat kuntonsa puolesta vanhainkoti- tai hoivapaikan tarpeessa. Valitettava tosiasia on, että kerran päihdehuollon asiakkaaksi leimautunut ei enää helposti pääse tavalliseen vanhainkotiin. Esitimmekin kysymyksen, kuinka kauan on täytynyt olla raittiina tai poissa päihdehuollon piiristä, jotta tämä leima häviäisi? Saamamme käsityksen mukaan leima on valitettavasti elinikäinen.

Edellisessä Hakulisen huoltokodin määritelmässä mainittiin samassa lauseessa yhteisöeläminen sekä kotiooloja muistuttava elinympäristö. Pohdimme, miten nämä kaksi yhdistyvät Paattisten huoltokodissa. Huoltokodin asukkaista useat ovat moniongelmaisia ja heidän sosiaaliset taitonsa ja halu kanssakäymiseen ovat rajallisia. Haastattelujen ja havaintojemme mukaan suurin osa asukkaista ei keskustele keskenään, vaan he ovat lähinnä omissa oloissaan. Tämä huomioon ottaen, toimivan yhteisöllisyyden kehittyminen jää vain harvojen sosiaalisten asukkaiden varaan.

Tätä ajatusta tukee erään haastateltavamme kommentti:

Ei me olla mitään semmosii terveitä ja vilkkaita. Kyl mää sen ymmärrän. Kun on ollu jo valmiiksi pohja vähän huono ja sit on tullut siihen viel toi viina. (Haastattelu 11.)

Yhteisöllisyyttä ei myöskään tue asukkaiden suuri määrä eikä se, että asuntoja on kolmessa siivessä ja osin kahdessa kerroksessa. Yhteisöllisyyttä pyritään henkilökunnan puolesta luomaan pitämällä siivittäin asukaspalavereja, mutta tästä huolimatta se jää kovin rajalliseksi. 1970-luvulla rakennettu parakinomainen rakennus ahtaine tiloineen ei henkilökunnan hyvistä yrityksistä huolimatta saavuta kodin tuntua. Kyseinen kodin tuntu muodostetaan oman huoneen neljän seinän sisälle, niistä harvalukuisista henkilökohtaisista tavaroista, jotka ovat pitkän taipaleen aikana mukana kulkeneet.

3.2 Vanhuus ja päihteet

Vaikeista päihdeongelmista kärsiviä ikääntyneitä ei ole laskennallisesti paljon, koska jo nuoruusiästä asti runsaasti alkoholia käyttäneiden kuolleisuus on suurta, eikä heitä juuri vanhuusväestöstä löydy. Monet ihmiset myös vähentävät alkoholin kulutustaan ikääntyessään, sillä suhde alkoholiin muuttuu sairauksien, lääkityksen ja taloudellisten seikkojen myötä. (Inkinen, Partanen & Sutinen 2003, 187.) Yhdysvaltalaisen Kansallisen alkoholin väärinkäytön ja alkoholismin tutkimuslaitoksen tutkimuksessa todettiin ikääntyneiden, yli 65-vuotiaiden alkoholin käytön lisääntyneen. Sitä saattaa olla vaikea diagnosoida normaalien ikääntymisen myötä tulleiden sairauksien taustalta. Vaikka ikääntyneen alkoholinkäyttö pysyisi aiemmalla kohtuutasolla, voi siitä iän mukana muodostua ongelma fyysisten muutosten myötä. Iäkkään ihmisen aineenvaihdunta heikkenee ja kehon nestemäärä vähenee. Nämä omalta osaltaan heikentävät alkoholin sietokykyä lisäten haittavaikutusten ja myrkytysten määrää. Alkoholi lisää myös loukkaantumisriskiä, lääkkeiden ja alkoholin haitallisia yhteisvaikutuksia sekä aiheuttaa masennusta. (National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism 2000.)

Suhosen mukaan (2005) ikääntyneet alkoholiongelmaiset voidaan jakaa kahteen ryhmään juomisen alkamisajankohdan mukaan: varhaisella (early onset) tai myöhemmällä iällä (later onset) alkaneeseen runsaaseen alkoholinkäyttöön. Varhaisella iällä aloitta-

neet ovat alkaneet juomaan 35–45-vuotiaana, tai jopa aiemmin. Näille henkilöille alkoholilla on merkittävä osa heidän elämässään. Tilanne jatkuu myös eläkkeelle pääsyn jälkeen samanlaisena tai alkoholiongelma voi jopa pahentua, kun työelämän vastuut eivät ole sitä rajoittamassa. Myöhemmin ongelmallisen päihteidenkäytön aloittaneet ikääntyneet ovat kohdanneet päihteidenkäyttöön liittyviä vaikeuksia yleensä vasta 55 ikävuoden tienoilla tai sen jälkeen. Joidenkin kohdalla ongelmat alkavat vasta eläkkeelle siirtymisen jälkeen. (Suhonen 2005, 16–17.) Yritimme haastattelujen yhteydessä selvittää haastateltavien suhdetta päihteisiin, mutta he eivät olleet halukkaita siitä puhumaan. Selvittäessämme asiaa asukastiedoista huomasimme, että vain harvoilla oli mainintaa päihdehistoriasta. Huoltokodin vastaavan ohjaajan mukaan vain harva tunnistaa tai haluaa tunnustaa oman päihdeongelmansa.

Ikääntyneiden alkoholinkäyttöön liittyy monenlaisia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia ennakkokäsityksiä. Tähän on syynä alkoholiongelman ja ikääntymisen vahva kulttuurisidonnaisuus ja alistaisuus yhteiskuntapoliittisille strategioille. Molempia on perinteisesti tarkasteltu muun muassa lisääntyvien elämän rajoitusten, sosiaalisen yhdentymisen vähenemisen, ongelmien, haittojen, terveydentilan ja sosiaalisen selviytymisen näkökulmista. Länsimaisessa kulttuurissa näitä on säännelty ja hoidettu yleisesti lääketieteellisin menetelmin. Vanheneminen ja päihteidenkäyttö nähdään yleisesti riskinä yksilölle itselleen kuin koko yhteiskunnalle. Ikääntyminen ja päihteidenkäyttö koetaan tavallisesti kielteisinä ja yhdessä tarkasteltuna näiden merkitykset vahvistuvat ja ongelma kaksinkertaistuu. Niin vanhenemiseen kuin päihdeongelmaankin liittyy näin yhteiskunnallisia jännitteitä, joiden käsittelyt menevät päällekkäin ja ristiin. Nähdäänkö ikääntyminen ja päihteidenkäyttö jatkossakin yksipuolisesti kurjistumisen, riskien, sairauksien ja sosiaalisen avuttomuuden lähtökohdista, vai annetaanko näissä kysymyksissä tilaa yksilölliselle riskien ottamiselle, itsenäiselle elämälle, yksilöllisille eroille ja pidetäänkö niin sanottua ”huonompaa” elämää arvokkaana. (Suhonen 2005, 6, 8, 9.)

4 VIRIKETOIMINNAN MERKITYS

Viriketoiminta tarkoittaa ihmistä aktivoivaa toimintaa. Sen tavoitteena on aktivoida muistia, havainnointia ja keskittymistä. Se antaa myös sisältöä elämään, ylläpitää henkistä vireyttä, tarjoaa kokemuksia ja tunteita sekä yhdessäolon riemua. Kuntoutumista tukeva viriketoiminta ylläpitää ja parantaa näitä kykyjä ja taitoja erilaisilla harjoituksilla sekä tarjoaa positiivisia kokemuksia. (Kähäri-Wiik, Niemi & Rantanen 2006, 150.) Kyseisen aktivoivan viriketoiminnan järjestäminen ei ole yksinkertaista, sillä passivoituneet asukkaat eivät jaksa kiinnostua mistään toiminnasta, kuten eräs asukkaista totesi:

Kun ei pääse mukaan (retkelle) rutistaan ja kun pääsee mukaan, ei lähdetä (Haastattelu 2).

Harrastuksilla on todettu oleva selkeä yhteys iäkkäiden hyvinvointiin. Toimintakyvyn heiketessä henkilö voi painottaa enemmän sisällä tapahtuvia harrastuksia. Niiden on todettu auttavan lievien mielialaongelmien, kuten masennuksen, hoidossa. Harrastusten hyvinvoinnillinen merkitys rakentuu perustavanlaatuisesti sille, että iäkkäät henkilöt saavat ja voivat itse valita mieliharrastuksensa. (Ruoppila 2004, 489–490.) Huoltokodissa harrastusten valintamahdollisuudet ovat kovin pienet. Ainoaksi valinnan mahdollisuudeksi jää joko osallistua järjestettyyn viriketoimintaan tai jäädä siitä pois.

Käsitykset ikääntymisestä ovat muuttuneet viime vuosina nopeasti. Vanhaa syrjäytymistä, raihnaisuutta ja elämänpiirin kaventumista korostaneet ikääntymis- ja vanhuskäsitykset ovat korvautuneet ns. postmoderneilla näkemyksillä. Niiden mukaan elämänsä loppuvaiheessa olevallakin on oikeus itsenäiseen, aktiiviseen, sosiaaliseen ja voimavaraistuneeseen elämään. (Suhonen 2005, 6.) Jos ihminen kokee elämänsä tapahtumaköyhäksi, hänen mielialansa laskee ja psyykkinen toimintakykynsä heikkenee. Mitä mielekkäämpiä, mukaansatempaavampia ja merkityksellisempiä toimia ihmisellä on, sitä vireämpi ja toimintakykyisempi hän on. Monet tutkimukset osoittavat, että mitä enemmän ihminen käyttää sosiaalisia, henkisiä ja fyysisiä kykyjä, sitä pidempään ne säilyvät. (Kähäri, Niemi & Rantanen 2006, 150.)

4.1 Kuntouttava työote

Kuntouttava työote on kaikkien ikääntyneiden parissa työtään tekevien yhteinen haaste. Sen perustana on ikäihmisen ja työntekijän arjessa yhdessä toimiminen. Asiakas käyttää omia voimavarojaan työntekijän avustaessa vain tarvittaessa. Lähtökohtana on asiakkaan oma kokemus voimavarojensa ja kykyjensä riittävydestä ja avuntarpeesta. Kuntouttava työote on tavoitteellista yhdessä toimimista, jonka yhdessä sovitut tavoitteet tähtäävät toimintakyvyn ylläpitoon ja parantamiseen. Tavoitteiden saavuttamisen edellytyksenä on henkilökunnan ja asiakkaan sitoutuminen. (Holma, Heimonen, Voutilainen 2002, 44–45.)

Kuntouttava työote näkyy tavassa kohdata asiakas: Miten hoito- ja muut työntelijät auttavat asiakasta päivittäisissä toimissa, peseytymisessä, ruokailussa, wc-käynneillä sekä siinä miten annetaan tietoa, ohjataan ja motivoidaan asiakasta toimimaan itse. Osallistuminen mielekkääseen aikuisen minäkuvaa tukevaan toimintaan tukee elämän normaaliutta. Sisällyksekäs arkipäivä toimintoinen voi myös osaltaan lievittää ikääntyneiden ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta. (Holma, Heimonen, Voutilainen 2002, 44–45.) Sonja Orrenmaan asukastyytyväisyyskyselyssä palvelutukiverkoston mielenterveyskuntoutujille 243 asukkaasta 43 prosenttia koki työsalin toiminnan hyvänä ja kuntoutustaan tukevaksi (2009, 31). Työsalitoimintaa olivat erilaiset kokoonpano- ja pakkaustyöt, joiden tarkoitus on harjaannuttaa kädentaitoja ja vahvistaa kuntoutujan uskoa omaan kykyihin sekä helpottaa päivärytmin muodostumista. (Human Care Network; Orrenmaa 2009, 20.) Mielekäs kuntouttava toiminta on tärkeää, oli sitten kyseessä mielenterveyskuntoutuja, päihdeongelmainen tai ikäihminen. Valitettavasti huoltokoti ei kykene nykyisillä resursseilla käyttämään kuntouttavaa työtettä siinä määrin kuin tarvittaisiin niin, että se tukisi asukkaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia.

4.2 Toimintakyvyn tukeminen

Toimintakyvyn määritelmiä on useita, eikä selkeää hyväksyttyä käsitteistöä toistaiseksi ole olemassa. Keskeisenä käsitteenä on selviytyminen päivittäisistä toiminnoista. Tämä käsite korostaa toimintavajaavaisuuksia, joiden esiintyvyys kasvaa iän mukana. Toimintavajavuudella tarkoitetaan vaikeutta kodinhoidossa ja kykyä huolehtia itsestään päivittäisessä selviytymisessä. Toimintakyky jaotellaan fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen

toimintakykyyn. Nämä eivät kuitenkaan ole erillisiä, vaan ne ovat yhteydessä toisiinsa. (Kröger & Laaksonen 2006, 13.)

Fyysinen toimintakyky on päivittäisistä toiminnoista selviämistä. Päivittäisiksi perustoiminnoiksi katsotaan syöminen, juominen, pukeutuminen, peseytyminen ja liikkuminen. Kyky suoriutua asioiden hoitamisesta tarkoittaa monimutkaisempia toimintoja, kuten ostoksilla käyntiä, kuljetusta ja ruoan valmistusta. Toisaalta fyysinen toimintakyky voidaan määritellä itsehoitotoiminnaksi, jonka ihminen suorittaa perustarpeidensa tyydyttämiseksi. (Kröger & Laaksonen 2006, 13.)

Kyky selviytyä päivittäisistä toiminnoista riippuu ympäristön toimintaedellytyksistä ja vaatimuksista kuin myös yksilön toimintakyvystä. Käsite on dynaaminen siinä mielessä, että ympäristö ja yksilön toimintakyky muuttuvat ajan mukana. Vanhoilla ihmisillä toimintakyvyn taso voi vaihdella päivästä toiseen. (Rissanen 1999, 32–33.) Paattisten huoltokodin ympäristön toimintaedellytykset eivät täyty. Talo on mitoitettu niin, että apuvälineillä liikkuvia asukkaita voi olla enintään seitsemän. Tällä hetkellä apuvälineitä käyttäviä asukkaita on 35. Apuvälineiksi luokitellaan proteesit, kyynärsauvat, kävelykepit, rollaattorit ja pyörätuolit. Edes apuvälineen käyttäjille tarkoitettujen hieman suurempien huoneiden ei täyty invalidihuoneille asetettuja määräyksiä mittojen, eikä varustelun puolesta. Tämän lisäksi koko laitoksessa ei ole ainuttakaan invalidi-wc:tä. Käytävät ovat niin kapeita, että apuvälineitä käyttävät eivät pysty ongelmitta ohittamaan toisiaan. Kyseinen ongelma ilmenee myös muissa huoltokodin tiloissa. Ruokailun aikana kaikki 69 asukasta, joista 35 apuvälineen käyttäjää ahtautuu samaan tilaan. Tilannetta ei helpota se, että suurin osa apuvälineistä on tilaa vieviä muista vanhainkodeista poistettuja vanhoja malleja.

Esteettömyyden eräänä suurimpana epäkohtana on asukashuoneiden sijainti kahdessa kerroksessa, eikä talossa ei ole yhtään hissiä. Tämä aiheuttaa käytännön ongelmia henkilökunnalle, sillä he joutuvat säännöllisin väliajoin muuttamaan asukkaita kerroksesta toiseen heidän heikkenevän terveyden mukaan. Kyseinen toiminta turhauttaa ja stressaa kaikkia osapuolia. Yleisesti ottaen huoltokodin toimintaedellytykset eivät tue huonokuntoisten asukkaiden omatoimisuutta.

Psyykkiseen toimintakykyyn liittyy muisti, älykkyys, luovuus, mielenterveys, psykomotoriset toiminnot ja psyykinen hyvinvointi (Kröger & Laaksonen 2006, 13). Elämän varhaisvuosina koetut onnistumisen ja hyväksynnän tunteet vaikuttavat psyykkiseen

toimintakykyyn. Nämä myönteiset elämäkokemukset voivat antaa ihmiselle monipuoliset valmiudet selviytyä elämänmuutoksista. Tämä edellyttää ihmisen vahvaa sisäistä autonomiaa, hyvää itsetuntoa ja selkeää minäkuvaa, näin hänen elämäntilanteensa säilyy. (Rissanen 1999, 35–36.)

Sosiaaliseen toimintakykyyn kuuluu ihmisen sosiaaliset kontaktit, ajankäyttö sekä harrastukset. Laajemmin määriteltynä sosiaalinen toimintakyky liittyy yhteisösuhteisiin ja toimintaan. Tällöin tärkeää on yksilön ja ympäristön vuorovaikutus, joka näkyy yksilön kykyinä suoriutua sosiaalisista tilanteista sekä kykyä toimia yhteiskunnan jäsenenä. (Kröger & Laaksonen 2006, 14.) Paattisten huoltokodin syrjäinen sijainti ei tue yksilön ja ympäristön vuorovaikutusta. Huoltokoti on sijoitettu kaupungin kaukaisimpaan nurkkaan ajatuksella, että ”pois silmistä pois mielestä”. Tämä kertoo hyvin yhteiskunnan silloisista asenteista päihdeongelmaisista kohtaan, jotka eivät vielä tähän päivään mennessä ole kokonaan muuttuneet. Samainen taistelu päihdehuoltolaitosten sijoituksista jatkuu yhä kiivaana, sillä kukaan ei halua tämän kaltaisia naapureita lähelleen.

Yli 65-vuotiaiden osuuden väestöstä arvioidaan nousevan nykyisestä 16 prosentista 26 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä ja pysyvän lähes samana seuraavat kymmenen vuotta. (Tilastokeskus 2007). Nyt pelätäänkin vanhusten palveluiden ja aseman heikkenevästä suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle. Päihdehuollon vanhukset eivät ole tätä asemaa edes koskaan saavuttaneet, sillä heidän vanhuuteensa on jätetty päihdehuollon asiakkaan leiman taakse. He eivät nauti samanlaista arvostusta kuin muut ikäihmiset. Ulkoisesti heidän hyvinvoinnista ja oikeuksistaan pidetään kiinni jopa äänestysvoimaa myöten, kuten Turun Sanomien noro-virusta käsittelevästä lehtiartikkelista käy ilmi:

Paattisten huoltokodin kaltaisissa sairaanhoitoyksiköissä on järjestettävä äänestysmahdollisuus. Periaatteessa voi tietysti tulla sellainen tilanne, että vaalipaikan pystyttäminen on mahdotonta. Esimerkiksi erilaiset karanteenimääräykset voivat peruuttaa äänestyksen. Mutta jos äänestys voidaan järjestää suurin piirtein järjellisillä keinoilla, se on pidettävä. (Yli-Parkas 2007.)

Käytännön tasolla tilanne oikeuksien suhteen on kuitenkin toinen. Tekemiemme havaintojen mukaan esimerkiksi pitkäaikaisesti laitoksessa asuneiden ja huonokuntoisten asukkaiden fyysinen kuntoutus on jäänyt taka-alalle muun muassa alhaisten henkilöstöresurssien vuoksi. Huoltokodin henkilökuntamitoitus on hyvin pieni, henkilökunnan aika riittää vain asukkaiden perustarpeiden tyydyttämiseen. Tämä ei kuitenkaan ole

huoltokodin tai henkilökunnan vika, vaan lähinnä yhteiskunnassa vallitsevien asenteiden ja byrokratian. Ollessamme lähes jatkuvassa kosketuksessa Runosmäen vanhainkotiin pystyimme vertailemaan laitosten välisiä eroja. Runosmäen vanhainkodissa on muun muassa tilava ja hyvin varustettu fysioterapiaoasasto, useine fysioterapeutteineen pitämässä asukkaiden fyysisestä hyvinvoinnista huolta. Mutta, lähes samaan aikaan rakennetussa huoltokodissa kyseistä ohjattua ja ammattitaitoista fyysistä kuntoutusta ei ole huomioitu missään muodossa henkilökunta- tai tilaresursseissa. Terveys ja toimintakyky ovat tärkeitä asioita kaikenikäisille ja varsinkin ikääntyvän väestön kohdalla, niiden edistäminen on erityisen tärkeää niin yhteiskunnan kuin yksilöiden elämän laadun kannalta. Terveeseen vanhenemiseen eivät liity pelkästään ikääntyessä tehtävät toimintakykyä ylläpitävät ja edistävät toimenpiteet. Toimintakykyinen vanhuus rakentuu koko elämänsä ajan. Samat elintavat, jotka keski-ikässä edistävät terveyttä ja toimintakykyä ovat merkityksellisiä myös ikääntyessä. (Kröger & Laaksonen 2006, 17.)

Sosiaalinen tuki on yksi selviytymiskeino vanhetessa. Se auttaa ihmistä selviytymään erityisesti stressitilanteista. Sosiaalinen tuki voi olla virallista tai epävirallista: apua, neuvoja ja tukea voidaan saada sekä ammattiauttajilta, että sukulaisilta, ystäviltä ja naapureilta. Tuki voi olla henkistä kuten lohdutusta tai neuvoja tai konkreettista kuten apu päivittäisiin toimintoihin. Sosiaalinen tuki ja terveydentila ovat monissa iäkkäiden tutkimuksissa nousseet ehkä merkittävimmit mielenterveyttä ylläpitäviksi tekijöiksi ja sosiaaliset voimavarat ovat ennustaneet hengissä säilymistä myöhemmässä iässä. (Saarenheimo & Suutama 1995, 465–466.)

Surullisia ovat ne olosuhteet ja tilanteet, missä henkilöstö ja omaiset ovat väsyneet. Tällöin vanha ihminen on laitoksessa vain tekemisen kohde, jolloin myös kohtaamiset hoidetaan teknisesti. Tekninen suorittaminen riisuu kohtaamisen tilanteeksi, josta pääsee nopeasti pois. Tällainen tosiasiallinen hylkääminen uhkaa dementoitunutta, kuin myös alkoholisoitunutta vanhusta. (Palomäki & Toikko 2007, 276.) Huoltokodissa on paljon niitä joilla ei joko ole omaisia, tai suhteet heihin ovat katkenneet. Heidän kohdallaan hoitohenkilökunnan rooli sosiaalisen tuen antajana on suuri. Hyvästä omaohjaajajärjestelmästä ja henkilökunnan tahdosta huolimatta ohjaajilla ei ole tarpeeksi aikaa asukkaan kiirettömään kohtaamiseen. Haastatteluista kävi ilmi, että tämä olisi asukkaille erittäin tärkeää, kuten eräs asukas sen sanoi:

Pienikin hetki keskustelua henkilökunnan kanssa pelastaa koko päivän (Haastattelu 15).

5 DIAKONIATYÖ

Huoltokodin vastaavan ohjaajan mukaan Turun diakoniakeskuksen päihde- ja kriminaalivaltuutuksen diakoni tekee yhteistyötä heidän kanssaan. Toimintaan kuuluu muun muassa asukkaiden mahdollisuus päästä seurakunnan järjestämälle päihdeleirille. Tämän myötä päätimme olla lähestymättä häntä kyseisen asian kanssa. Saamamme palaute muilta kolmannen sektorin toimijoilta on ollut kaikin puolin positiivista, mutta kuitenkin pyyteettömän avun saanti on ollut lähes mahdotonta. Tämän vuoksi päätimme lähestyä uudelleen seurakuntaa ja diakoniatyötä, sillä heidän toimintansa perustuu pyyteettömään lähimmäisenrakkauteen ja juuri näihin arvoihin pyrimme seuraavassa viittaamaan.

5.1 Diakoniatyön periaatteet

Diakonian alkujuuret ja lähteet löytyvät Uudesta testamentista ja varhaiskirkosta, vaikka niitä ei voi paikantaa mihinkään yhteen kertomukseen tai Raamatun kohtaan. Useimmiten viitataan rakkauden kaksoiskäskyyn (Matt. 22:37–40), Jeesuksen vertaukseen laupiaasta Samarialaisesta (Luuk.10:25–37) tai Apostolien tekojen kertomukseen diakonien asettamisesta (Apt. 6:1–6). Näiden lisäksi viitataan Jeesuksen toimintaan parantajana, köyhien ja syrjittyjen ystävänä sekä Jumalan valtakunnan julistajana ja "Herran kärsivänä palvelijana". Samoin myös alkuseurakunnan elämäntapa keskinäisen jakamisen ja huolenpidon yhteisönä (Apt. 2:42–47) antaa inspiraatiota ja suuntaviivoja diakonialle. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

Palveleminen (diakonia) on tärkeä osa sitä kuvaa, joka Jeesuksella itsellään oli evankeliumin ja Paavalin mukaan omasta tehtävästään (Matt. 20:25–28; 25:40, 44–45; Fil. 2:5–8; Room. 15:7–8). Se tosiasia, että ”ihmisen Poika ei tullut palveltavaksi, vaan palvelemaan ja antamaan henkensä lunnaiksi kaikkien puolesta” (Matt. 20:28), liittyy diakonisen toiminnan evankeliumin ytimeen, Jeesuksen tehtävään itsensä alentavana Messiaana. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

Kirkkojärjestys (1055/1993) täsmentää diakoniaa seuraavasti:

Seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta. Toiminnasta määrätään tarkemmin kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston hyväksymässä diakoniatyön johtosäännössä. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

Yhteiskunnallisen työn näkökulmaa ei tässä edellä mainitussa kirkon tehtävänmäärittelyssä esiinny. Kirkkohallituksen suosittamassa seurakunnan diakoniatyön johtosääntömallissa yhteiskunnallinen näkökulmakin on otettu huomioon. Siinä todetaan, että harjoittaessaan diakoniaa seurakunta ja sen yksittäiset jäsenet pyrkivät:

- 1) etsimään ja tunnistamaan ympärillään esiintyvää kärsimystä ja hätää sekä lieventämään ja poistamaan sitä;
- 2) edistämään ihmisarvoisen elämän, tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden ja vastuullisuuden toteutumista sekä ihmisten keskinäisissä ja yhteiskunnallisissa ratkaisuissa että kansojen kesken;
- 3) vaikuttamaan asenteisiin siten, että ihmiset sekä yksilöinä että yhteiskunnan jäseninä pyrkisivät edistämään yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta sekä varjeleman ympäristön ja koko luomakunnan eheyttä; sekä
- 4) kantamaan maailmanlaajuisen Kristuksen kirkon osana vastuuta myös kaukaisista lähimmäisistä. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

Koska huoltokodista voitaisiin puhua jo vanhainkotina asukkaiden iän ja kunnan perusteella, ajattelimme edellisistä määrittelyistä rohkaistuneena laajentaa seurakuntayhteistyötä myös täysin uudelle alueelle eli vanhuspuolelle. Soitimme vanhustyön diakonille ja pyysimme tapaamista. Tämä järjestyi niin, että mukaan tuli vanhustyön diakonin ehdotuksesta myös vapaaehtoistoiminnan toiminnanohjaaja.

5.2 Vanhustyön diakonia

Kuten Jääskeläinen Diakonian käsikirjassa (2002) kirjoittaa vanhuuden yksilöllisyyden ja moni-ilmeisyyden olevan vanhustyön suuria haasteita. Vanhustyö voidaan lyhyesti määritellä seuraavasti: Ammatillinen vanhustyö on toimintaa, jonka päämääränä on edistää iäkkään ihmisen hyvinvointia ja elämänlaatua sekä lisätä hänen elämäntaansa ja turvallisuuttaan. Tavoitteena on myös luoda edellytyksiä mielekkäälle toiminnalle.

nalle ja osallisuudelle tasavertaisena kansalaisena, hyödyntäen ihmisen omia voimavaroja ja omatoimisuutta. (Aalto, Hakonen, Koskinen, Päivärinta 1998, 55.) Edellinen määritelmä sopii hyvin myös seurakunnan vanhustyön määrittelyksi, tehtiinpä sitä sitten diakoniatyössä tai muun seurakuntatyön yhteydessä. Suomalaisen vanhuspolitiikan perusarvot - tasa-arvo, itsemääräämisoikeus, sosiaalinen integraatio, taloudellinen itsenäisyys ja turvallisuus sekä oikeudenmukaisuus ovat myös diakoniatoinnin perusarvoja. (Jääskeläinen 2002, 198.)

Julkisen vanhushuollon menot tulevat kasvamaan vanhusväestön lukumääräisen kasvun ja hoivan tarpeen lisääntyessä. Tämän myötä julkisen puolen tarve saada tukea ja lisäresursseja kirkolta, kolmannelta sektorilta ja yksityisiltä palveluntuottajilta on kasvanut. Tulevaisuudessa seurakuntien rooli vanhusten hoitopalvelujen tuottajina tulee lisääntymään järjestöjen ja säätiöiden ohella. Kirkko painottaa, että sosiaalihuollon asiakkaille laadittavissa hoiva- ja palvelusuunnitelmissa tulee kunnan eri toimialojen työntekijöiden ottaa huomioon seurakunnan diakoniatyöntekijät, jotka ovat osa vanhuksen tukiverkoston. Seurakunnan työntekijät ja vapaaehtoiset tuovat hoivaa ja tukea tarvitseville vanhuksille ihmisarvoisen vanhuuden perusedellytyksiä, kuten ystävyyttä, aitoa välittämisen kokemista, apua arkisissa pikkuaskareissa, turvallisuutta ja sukupolvien välistä solidaarisuutta. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

5.3 Päihdetyön diakonia

Päihdehuollon järjestämisvastuu on kunnalla. Seurakunnan päihdetyö verkottuu kunnan ja kuntayhtymien sosiaali- ja terveydenhuollon sekä erilaisten järjestöjen kanssa. Yhteiset asiakkaat ja oikean työnjaon löytäminen ovat yhteistyön keskeinen sisältö. Diakonisella päihdetyöllä voi olla asianajotehtävä jonkun yksittäisen asiakkaan kohdalla, jotta hänen perusoikeutensa toteutuisivat ja hän saisi hänelle kuuluvat palvelut. Diakonisessa päihdetyössä pyritään vastaamaan huono-osaisimpien avun tarpeisiin. Siinä pyritään raittiin elämäntavan edistämiseen, Jumalan armon ja anteeksiantamuksen mahdollisuuksien esillä pitämiseen päihhteistä vapauttajana sekä tarpeellisten kuntoutus- ja hoitomahdollisuuksien järjestämiseen. (Jääskeläinen 2002, 213.)

Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän päihdestrategiassa 2007–2011 kerrotaan seurakuntayhtymässä tehtävän päihdetyön painopisteenä olevan ennaltaehkäisevä päihdetyö.

Päihteiden käytöstä aiheutuvia haittoja on järkevää pyrkiä estämään jo ennakolta - niin inhimillisessä kuin taloudellisessakin mielessä. Korjaavan päihdetyön tarkoituksena on auttaa ihmistä oman elämänsä mielekkyyden ja tarkoituksen etsimisessä sekä sielunhoidollisin keinoin keventää päihteidenkäytöstä syntyvää häpeän ja syyllisyyden taakkaa. (Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä 2009.)

Suurten ikäluokkien eläköityminen on huomioitu eräänä tulevaisuuden haasteena Kirkon päihdestrategiassa. Tämä saattaa vaatia painopisteen tarkistamista, joka on tähän asti painottunut ehkäisevään työhön. Vanhuus ja yksinäisyys voivat aiheuttaa päihdeongelmia ja tämä tulisi huomioida vastaisuudessa kaikkien seurakuntien työmuotojen piirissä. (Suomen evankelisluterilainen kirkko 2005.)

5.4 Vapaaehtoistyö ja diakonia

Sana vapaaehtoistyö viittaa kansalaisyhteiskuntaan. Kansalaisyhteiskunta on erilaisine toimijoineen osa liberaalia länsimaista yhteiskuntaa. Yhteiskunnassa on julkinen sektori, kuten valtio ja kunnat. Näiden vastapainona on taloudellinen sektori eli markkinat ja niiden toimijoina yritykset. Kansalaisyhteiskunta, joka tunnetaan myös kolmantena sektorina, on näiden molempien vastakäsite. Se on kansalaisista itsestään lähtöisin olevaa yhteiskunnallista toimintaa. Mutta mikä on evankelisluterilaisen kirkkomme rooli nyky-yhteiskunnassa? Alkukirkollista toimintaa olisi voinut kuvata kansalaisten vapaaehtoisuustoiminnan yhteisöksi, mutta nykyinen institutionaalinen kirkko verotusoikeuksineen ja virkoineen on tavallisesti luettu osaksi julkista sektoria. Kuitenkin kirkon toimintaan sisältyy kansalaisyhteiskunnan piirteitä ja varsinkin diakonian alueella sen toiminta lasketaan usein kuuluvaksi kolmanteen sektoriin, koska se ei ole lakisääteistä viiranomaistoimintaa. (Koskiaho 2002, 446.)

Yleisesti vapaaehtoistoimintaa ohjaavat osittain samanlaiset periaatteet ja eettiset säännöt kuin ammatillistakin toimintaa, mutta vapaaehtoistyö lähtee osin erilaisista lähtökohdista. Se täydentää ammattityötä. Vapaaehtoisten osaamisen ydin on elämäkokemus ja usein myös tieto samassa tilanteessa olemisesta ja siitä selviytymisestä. Kanssakulkijana vapaaehtoinen kohtaa toisen ihmisen ja jakaa hänen kanssaan aikaansa, osaamistaan ja ajatuksiaan. Vapaaehtoinen on usein kuuntelija, huolten jakaja tai auttaja arkipäivän askareissa. Vapaaehtoistoiminta antaa myös tilaa ja aikaa omaehtoiselle

aloitteellisuudelle ja osallistumiselle. (Koskiahho 2002, 457.) Seurakunnissa vapaaehtoiset toimivat vanhusten lähimmäisinä kotona ja laitoksessa, ulkoiluystävinä, kehitysvammatyössä kerhoavustajina ja tukihenkilöinä sekä saattajina esimerkiksi terveyskeskuskäynnillä. (Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä 2009.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu

Opinnäytetyömme on toimintatutkimus joka on osa kvalitatiivisten menetelmien kenttää. Toimintatutkimuksen tavoitteena on uuden tiedon tuottaminen sekä sen hyödyntäminen käytännön kehittämiseksi. Tavoitteena on luoda toimintaa, joka jää elämään tutkimuksen päätyttyä. Toimintatutkimuksen toteuttaminen on sidottu siihen paikkaan ja niihin olosuhteisiin, joissa tutkijat diagnosoivat tutkimuksen kohteena olevaa käytäntöä ja pyrkivät ratkaisemaan siinä olevia ongelmia, näin edistäen sen paremmaksi kehittämistä. (Saari 2007, 122, 126.) Toimintatutkimus etenee suunnittelun, havainnoinnin ja reflektoinnin kautta (Carr&Kemmis 1986, 166; Kurtakko 1991, 52; Metsämuuronen 2006, 223), joten pystyimme hyödyntämään etnografista tutkimusotetta. Tätä käytetään yhteisöjen kulttuuristen järjestelmien tutkimiseen. Etnografisessa tutkimuksessa tutkija jalkautuu kentälle, jossa hän kerää tietoja erilaisin menetelmin, joihin kuuluu muun muassa haastattelut ja havainnoinnit. Tutkimuksen yksityiskohdat vaihtelevat tilanteen mukaan, jolloin itse tutkijalla on tutkimuksessa suuri merkitys. Etnografiaan kuuluu myös aina aineiston kuvailu ja analyysi. (Vuorinen 2005.) Huoltokodin asukkaiden havainnoinnit ja haastattelut tapahtuivat pääosin Työ, työyhteisöt ja johtaminen opintojakson aikana, jolloin olimme huoltokodissa kolmen kuukauden työharjoittelussa keväällä 2009.

Työmme aineisto muodostuu asukas-, vastaavan ohjaajan-, toiminnanohjaajan sekä yhteistyötahojen haastatteluista. Tämän lisäksi keräsimme aineistoa havainnoinnin kautta kirjaten ne suoraan hankeraporttiin. Asukashaastattelujen tavoitteena oli saada asukkaiden mielipiteet ja toiveet kuuluville talon viriketoiminnasta. Tämän myötä asukkaat saivat mahdollisuuden vaikuttaa talossa järjestettävään viriketoimintaan. Vastaavan ohjaajan mielestä oli tärkeää, että asukkaat kokivat tullessa kuulluksi. Monet heistä ovat tottuneet elämänsä aikana siihen, että heitä koskevat asiat on päätetty pitkälti heitä kuulematta. (Bulasoff, henkilökohtainen tiedonanto 28.4.2009.)

Metsämuuronen (2006, 222) mukaan toimintatutkimus pyrkii vastaamaan johonkin käytännötoiminnassa huomattuun ongelmaan tai kehittämään nykyistä käytäntöä paremmaksi. Tekemiemme asukashaastatteluiden tarkoituksena oli antaa toiminnanohjaajalle

uusien ideoita toiminnan kehittämiseen. Vastaavan ohjaajan ja toiminnanohjaajan haastatteluiden tarkoituksena oli selkeyttää kuvaa talon tilanteesta ja toiminnasta. Yhteistyötahoista haastattelimme diakoniatyöntekijöitä, sillä se on luonnollinen osa työtämme saadessamme valmistuessa myös kirkollisen pätevyyden.

Haastateltaviksi valikoitui 20 talon parempikuntoista asukasta eli noin 30 prosenttia kaikista. Haastatteluihin valituista vain yksi kieltäytyi haastattelusta. Vastaavan ohjaajan avustuksella valittiin sellaisia asukkaita jotka pystyivät kertomaan mielipiteitään. Osa talon asukkaista on jo niin huonokuntoisia esimerkiksi dementian tai mielenterveysongelmien vuoksi, etteivät he pysty rakentamaan dialogiin. Osa haastateltavista oli jo niin pitkään laitoksessa asuneita, ettei heillä ollut omia mielipiteitä tai toiveita oikeastaan mistään. Vastaava ohjaaja kertoi tämän johtuvan osittain myös siitä, että osa asukkaista on tottunut päätösten tulevan viranomaisten taholta. Työyhteisön ohjaajana toimi vastaava ohjaaja. Hänen asiantuntijuutensa oli käytettävissämme aina tarvittaessa. Hänen kanssa sovittiin hankkeen aikatauluista ja käytännön toimenpiteistä. Lisäksi toimimme yhteistyössä huoltokodin toiminnanohjaajan kanssa.

Asukashaastattelut suoritettiin teemahaastattelun kaltaisesti, asukkaiden päivärytmiin sopeuttaen. Teemahaastatteluilla tarkoitetaan haastattelua, jossa haastateltavalla on valmiiksi joukko haastatteluteemoja, eräänlaisia keskustelunotsikoita (Eskola 2007, 33). Haastatteluissa käytettiin kaikille yhtenäistä haastattelurunkoa, jossa oli kuusi pääkysymystä alakysymyksineen (LIITE 1. Haastattelukysymykset). Tällä tavalla varmistettiin samojen kysymysten esittäminen jokaiselle haastateltavalle. Kysymysten runko laadittiin ohjaavan opettajan avustuksella. Tämän lisäksi asukkaille annettiin mahdollisuus kertoa heille tärkeistä asioista. Kaikki tutkimuksen keskeiset asukashaastattelut nauhoitettiin haastateltavien suostumuksella. Periaatteena oli säilyttää haastateltavien anonyymisyys. Edellisten lisäksi haastattelimme huoltokodin vastaavaa ohjaajaa ja toiminnanohjaajaa sekä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän Diakoniakeskuksen vanhustyön diakonia ja vapaaehtoistoiminnan toiminnanohjaajaa, myös nämä haastattelut nauhoitettiin

Tutkimuksemme aloittanut Työ, työyhteisö ja johtamisjakson hankeharjoittelu alkoi palaverilla Paattisten huoltokodin vastaavan ohjaajan kanssa tammikuun 2009 alkupuolella. Keskustelimme hankkeen sekä opinnäytetyön sisällöistä ja allekirjoitimme hankesuunnitelmat. Aluksi tutustuimme talon toimintaan, sekä teimme itsemme asukkaille tutuiksi. Olimme vuorotellen ohjaajien toimistossa eli ohjaamossa ja toiminnanohjaajan

kanssa. Näiden lisäksi vietimme aikaa asukkaiden kanssa yhteistiloissa, käytävillä ja lukusalissa. Etnografisessa tutkimuksessa on tärkeää aluksi tutustua henkilöihin ja tilanteisiin ulkopuolisen tarkkailijan roolissa ja vasta myöhemmin osallistua enemmän tutkittavaan yhteisöön (Metsämuuronen 2006, 237). Tutustumisen myötä syntyneet luottamussuhteet olivat välttämättömiä haastatteluiden onnistumisen kannalta.

Seuraavaksi tutustuimme toiminnanohjaajan työnkuvaan, jonka yhteydessä teimme parempaa tuttavuutta toiminnassa aktiivisesti mukana oleviin asukkaisiin. Näiden lisäksi olimme myös iltavuorossa saadaksemme laajemman kuvan ohjaajien ja talon toiminnasta. Hankkeen aikana aloitimme opinnäytetyön tekemisen. Tämä alkoi vapaaehtoisten toimijoiden kartoituksella ja alustavilla yhteydenotoilla. Aloitimme yhdistysten ja järjestöjen etsinnän muun muassa internetin kautta erilaisia hakusanoja käyttäen. Suoritimme yhteistyötahojen tiedustelut soittamalla, sähköpostilla ja henkilökohtaisesti paikalla käymällä.

6.2 Aineiston analysointi

Asukashaastattelujen analysointi oli melko yksinkertaista, mutta aikaa vievää. Koska eräänä haastatteluiden tarkoituksena oli myös kuulluksi tuleminen, suurin osa haastateluista oli pitkiä ja aiheesta poikkeavia. Päätimme tämän vuoksi suorittaa haastattelujen litteroinnin vain niiltä osin joilta ne vastasivat kysymyksiimme. Koska teimme haastattelut anonyymeinä, käytämme työssämme haastateltujen järjestysnumeroa 1–19. Haastateltavina oli sekä miehiä ja naisia, mutta emme halunneet sukupuolen näkyvän vastauksissa. Koska naisia oli vain muutama, se olisi paljastanut heidän henkilöllisyyden. Käyttäessämme teemahaastattelun kaltaista menetelmää, pystyimme keräämään kaikki saman kysymyksen vastaukset yhteen. Tämän jälkeen niiden vertailu oli helppoa niin yhteneväisyyksien kuin erojen suhteen. Vastaavan ohjaajan, toiminnanohjaajan sekä diakonien haastattelut litteroitiin. Niissä tarvitsemamme tieto oli selkeästi saatavilla ja siksi emme analysoineet niitä syvemmin.

Useissa tapauksissa yhteistyötahojen etsintä ja heidän kanssa käyty yhteydenpito kesti keväästä syksyyn. Tämän vuoksi pidimme ajan tasalla olevaa tiedostoa tapahtumien kulusta. Eräät yhteistyötahot tarvitsivat useamman yhteydenoton, ennen kuin saimme täyden selvyyden mahdollisesta yhteistyöstä huoltokodin kanssa. Alustavan yhteistyön

sopimisen jälkeen toimitimme huoltokodin toiminnanohjaajalle heidän yhteystietonsa. Tämän jälkeen käytännön järjestelyt siirtyivät hänelle.

6.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön toimeksianto saatiin huoltokodin vastaavalta ohjaajalta ja se sai myös huoltokodin johtajan hyväksynnän. Haimme tutkimusluvut Turun kaupungin sosiaali- ja terveystoimen, sosiaalityön palveluiden tulosaluejohtajalta Leila Visalta. Tutkimuksemme haastatteluihin osallistuminen oli vapaaehtoista. Kerroimme haastateltaville meitä sitovista laista sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) määriteltä salassapito ja vaitiolovelvollisuus (§14–15).

Haastattelut suoritettiin asukkaiden omissa huoneissa suljettujen ovien takana, jolloin ulkopuolisilla ei ollut mahdollisuutta vaikuttaa haastattelun kulkuun. Haastateltavat puhuivat omista mielipiteistään avoimesti tuoden samalla esiin talon epäkohtia. Kaikkien haastateltavien mielipiteet huomioitiin sellaisenaan mitään pois sulkematta. Katsoimme velvollisuudeksemme tuoda haastatteluista ja havainnoistamme ilmenneitä epäkohtia esiin mahdollisimman puolueettomasti, puolustaen asukkaiden oikeuksia. Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi vastaavalta ohjaajalta saadut tiedot huoltokodista.

7 TULOKSET

Kokonaisuudessa tutkimuksen tulokset olivat merkittäviä ja ne vastasivat tutkimuskysymyksiimme. Tulokset koostuivat eri osista, aina asukkaiden mielipiteistä huoltokodin resursseihin ja yhteistyötahoihin. Asukashaastattelujen tulokset olivat ennalta arvattavissa. Ne muutamit vaatimattomat toiveet, jotka haastatteluista kävi ilmi, olivat hyvin samankaltaisia. Tämän vuoksi haastattelujen merkitys korostui lähinnä kuulluksi tulemisessa ja kohtaamisessa. Useassa tapauksessa toiveiden esittäminen jäi asukkaille toisarvoiseksi ja pääasiaksi nousi, että he saivat puhua omista asioistaan joillekin, joilla oli aikaa kuunnella.

Tutkimuksen aikana saimme huomata huoltokodin resurssien olevan niin rajalliset, ettei sillä ole mahdollisuutta panostaa nykyistä enempää viriketoiminnan järjestämiseen. Tämän vuoksi ainoaksi mahdollisuudeksi jäi ulkopuolisten yhteistyötahojen löytäminen. Kartoittaessamme näitä mahdollisia yhteistyötahoja viriketoiminnan järjestämiseen otimme ensisijaisesti huomioon asukkaiden toiveet. Vastaavan ohjaajan toiveena oli kuitenkin, että kaikki mahdollinen yhteistyö otetaan mielellään vastaan. Ottaen huomioon markkinoitavan kohteen haastavuuden, saimme mielestämme luotua monipuolisen yhteistyöverkoston, joka jatkaa toimintaa ja kasvua työmme jälkeenkin.

7.1 Haastateltavien taustat ja käsitykset Paattisten huoltokodista

Haastateltavat olivat asuneet Paattisten huoltokodissa puolesta vuodesta 15 vuoteen, keskimäärin neljästä viiteen vuotta. Puolella ei ollut aiempaa ennakkokäsitystä paikasta ja he olivat lähes kaikki tulleet taloon päihdehuollon ulkopuolelta kuten kotoa tai sairaaloista. Lopuilla laitосkierteessä olevilla käsitykset jakautuivat kahtia, hyviin ja huonoihin. Nämä käsitykset olivat muodostuneet joko aiemmista asumisjaksoista huoltokodissa tai kuulopuheista. Yksi yleisimmistä käsityksistä kodittomille ja omanpolun kulkejoille oli, että huoltokotiin joutuminen oli vapauden menettämistä ja määrätynlaista periksi antamista:

Paattinen on sitten se viimeinen paikka (Haastattelu 10).

Kuitenkin paikka oli osoittautunut monelle oletettua paremmaksi:

Kyllä tämä parempi o ku telttä (Haastattelu 17).

Tää on mun koti (Haastattelu 4).

Haastatteluhetkellä kolmea poikkeusta lukuun ottamatta kaikki olivat pääpiirteittäin tyytyväisiä huoltokotiin. Suurimmaksi haittatekijäksi koettiin huoltokodin 7,3 neliömetrin huoneet. Eräät haastateltavista totesivat:

Ei nämä oo ihmistä varten ollenkaa ja jo lain puitteissaki nää on liika pie-nii (Haastattelu 7).

Kyl mää asun ku vankilas. Toi koppi mis mä asun on aivan onneton. Ei sinne saa kunnon telkkariikaa, tääl ei oo ees yhteisantennii. (Haastattelu 17.)

Päihdepalveluiden laatusuosituksessa laitos-, ryhmä- tai asuntolamuotoisessa palveluasumisessa tavoitteena on yhden hengen huone, jonka vähimmäispinta-ala on 15 neliömetriä. Kahden asukkaan huoneen vähimmäispinta-ala on 20 neliömetriä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002.)

Haastattelujen ulkopuolelta saimme kuulla, että pahimpia huolenaiheita alakerran asukkaille on huoneiden kylmyys talvisin. Asukkaat joutuvat nukkumaan niissä vaatteet päällä usean täkin alla. Sairaiden vanhusten huoneissa saattaa olla talvisin lämpöä vain epäinhimilliset 16 astetta. Laskeutuessamme talvella ensimmäistä kertaa jyrkkiä portaita alakertaan, lämpötilan lasku oli selvästi havaittavissa. Avatessamme osaston raskaan lasioven, vastaan tulvi kellarin- ja tupakanhajun kelmeä sekoitus. Eteisaulan näkymä avautui ruskeaksi pinttyneeseen tupakkahuoneeseen sen lasiseinien lävitse. Alakerran ankeat asukastilat olivat kaikkea muuta kuin mieltä ylentävä näky. Kysyessämme lämpötilasta vastaavalta ohjaajalta totesi hän huoltokodin pannuhuoneen tehon olevan liian pieni lämmitystarpeeseen nähden. Asiaa ei voida korjata edes lisäsähköpattereilla, sillä vanhan talon sähköjärjestelmä ei sitä kestäisi.

Toisena epäkohtana pidettiin paikan syrjäistä sijaintia, mutta toisaalta pieni osa koki sen tukevan heidän päihitteettömyyttä. Suurin osa koki kuitenkin paikan luonnonläheisyyden hyvänä ja tärkeänä asiana:

Joka päivä lähen tonne. Viime kesälki huinishin tuol metsäs tunti tolkul, menin kannon päälle istuskeleen ja ihmetteleen. (Haastattelu 10.)

Lähin linja-auto pysäkki sijaitsee lähes kahden kilometrin päässä huoltokodista ja suurin osa tästä matkasta on huonokuntoista hiekkatietä. Huoltokodin asukkaista vain harva kykenee kulkemaan tämän matkan omin voimin ja näin ollen se on omalta osaltaan muusta yhteisöstä eristävä tekijä.

7.2 Ajan kuluminen ja ulkoilu

Kun kysyimme päivien kulumisesta, kolmasosa vastasi ajan olevan pitkää. Loput sanoivat ajan kuluvan oman pikku puuhastelun kuten lukemisen, ristikoiden täytön, tv:n katselun tai radion kuuntelun parissa. Muutama painotti iltojen ja viikonloppujen tylsyyttä:

Päivät kuluu syödessä ja maatessa. Viikonloput on tylsiä, kun ei oo mittää menoa. (Haastattelu 3.)

Kolmas osa kärsi yksinäisyydestä. Heitä oli niin aktiivisissa kuin passiivisissa asukkaissa. Samalla yksinäisyys koettiin hyvin eri tavoin:

Aika kuluu aattellessa ja päätä käännellessä, on itestä kiinni jos on aika pitkää (Haastattelu 2).

Kyl kotonakin aika voi pitkäks tulla, se yksinäisyys on kaikkein pahin asia (Haastattelu 11).

Lähes kaikki haastatelluista kertoivat ulkoilevansa, vaikka käsityksemme mukaan se oli hyvin vähäistä ja osalla se rajoittui vain kesäaikaan tai tupakalla käyntiin. Monen ulkoilua vaikeutti apuväline tai muuten heikko kunto. Taloon tullut uusi toiminnanohjaaja kehitti liikuntakorttijärjestelmän, jonka tarkoituksena on motivoida asukkaita liikkumaan. Korttiin tulee merkintä jokaisesta ulkoilu- ja liikuntakerrasta ja kymmenen merkinnän jälkeen saa kahvipaketin. Kyseinen menetelmä otettiin innostuneena vastaan,

kuten moni muukin uusi toiminta. Toiminnanohjaaja on huomannut, että ilman hänen jatkuvaa aktivointia vain harvat jaksavat liikkua itsenäisesti.

Haastattelujen lisäksi selvitimme vastaavan ohjaajan ehdotuksesta muutaman asukkaan konkreettisen päivärytmin aamusta iltaan. Valitsimme näistä yhden aktiivisen ja passiivisen asukkaan konkreettisen päivärytmin. Näistä näkee kuinka sisällyksettömiä päivät ovat ilman viriketoimintaan osallistumista.

TAULUKKO 1. Aktiivisen ja passiivisen asukkaan konkreettiset päiväohjelmat

Klo.	<u>Aktiivisen päivä:</u>	<u>Passiivisen päivä:</u>
6.00	Herätys: vaatetus, wc ja kahvi	
7.00		Herätys: vaatetus ja tupakalle
8.00	Aamupuuro	Aamupuuro
8.15	Askartelua (arkipäivinä)	Loikoilua ja tv:n katselua
10.45	Ruokailu ja ruokalepo	Ruokailu ja ruokalepo
12.30	Iltapäivän pelituokio 13.30 asti ja lepoaika	Tv:n katselua (urheilua, luonto-ohjelmia)
15.45	Ruokailu ja ruokalepo	Ruokailu ja ruokalepo
17.00	Omatoiminen iltapala ja kahvi Ilta: Tv:n katselua Iltatoimet	Omatoiminen iltapala ja tee Tv:n katselua Iltatoimet
23.00	Nukkumaan	
24.00		Nukkumaan

Viriketoimintana arkiamuina on askartelua ennen ruokailua sekä iltapäivällä ruokalevon jälkeen on useimmiten pelejä tai kilpailuja noin kahden tunnin ajan. Vertailtavien asukkaiden päivärytmit olivat rutinoituneet ja ne jaksottuivat talon aterioiden mukaan. Viikonloppuisin heidän päivänsä olivat lähes identtiset, sillä silloin ei ole järjestettyä toimintaa. Talon asukkaiden päivää rytmittää myös lääkkeiden jako, joka tapahtuu kolmesti päivässä.

7.3 Viriketoiminta ja toiveet

Haastateltavien sosiaalisen kanssakäymisen taidot olivat hyvin erilaiset. Osa oli sosiaalisia osallistuen kaikkeen järjestettyyn toimintaan, kun taas toinen osa ei ollut paljoakaan siinä mukana. Eivätkä he olleet myöskään halukkaita siihen mukaan tulemaan. Osassa havaitsimme selkeästi laitosasumisen myötä tapahtunutta passivoitumista, mikä näkyi muun muassa omissa oloissa pysyttelemisenä. Osallistumattomuus ei ollut yksiselitteistä, sillä osalla oli omia askareita, niin etteivät kokeneet tarpeelliseksi talon järjestämää viriketoimintaa. Eräs haastateltavista perusteli kantansa lyhyen ytimekkäästi:

Ei kiinnosta, eikä ole koskaan kiinnostanut (Haastattelu 4).

Haastateltavista jokainen sanoi tietävänsä talon viriketoiminnan annin. Näistä tasan puolet kertoi osallistuvansa niihin lähes säännöllisesti ja eräs totesikin:

Se on ittest kiin haluuko osallistuu (Haastattelu 15).

Loput, yhtä lukuun ottamatta, kertoivat joskus osallistuneensa toimintaan, mutta jättäneensä sen kesken erinäisten syiden vuoksi. Näitä syitä olivat esimerkiksi hermojen pettäminen, mielekkään tekemisen puuttuminen tai huonot välit aiempaan toiminnanohjaajaan:

Toivottavasti se (entinen) pysyy huut helvetissä, eihän vanhat äijät jaksamitään paperinukkeja leikata (Haastattelu 16).

Suurin osa koki nykyisen toiminnan ja toiminnanohjaajan mielekkäänä. He kokivat myös tämän hetkisen ohjaajan järjestävän enemmän ja monipuolisempaa ohjelmaa.

Opettaja on fantastisen hyvä, entinen huutikin niin hirveesti (Haastattelu 17).

Tuolijumppa on ihan hyvä, mullekin se on auttanut (Haastattelu 5).

Toiminta toi kaivattua vaihtelua päivään ja sai ajan kulumaan. Erityisesti talon omista retkistä ja peleistä pidettiin. Pelien järjestämiseen tarvittavien tilojen puute harmitti monia, sillä se rajoitti osallistumista ja pelien seuranta.

Viriketoiminnan ulkopuolelle jääneet kaksi kolmas osaa olivat niitä, jotka eivät syystä tai toisesta toimintaan osallistu. Näitä niin sanottuja talon hiljaisia asukkaita ei paljoa käytävillä muuten nähty kuin ruokailuiden yhteydessä. Käsitksemme mukaan heidän aktivointiin tarvittaisiin moninkertaiset resurssit. Havaintojemme mukaan toiminnanohjaajan aika ei riitä edes aktiivisten osallistujien muistutteluun ja paikalle hakuun, niin etteivät jo paikalla olleet heikkohermoisimmat osallistujat ehdi ärtyneinä poistua ennen kuin tapahtuma ehtii edes alkaa. Haastatteluista tulleita toiveita olivat ulkopuoliset yksittäiset esiintyjät tai ryhmät, joissa ei tarvitse välttämättä itse osallistua tekemiseen:

Enemmän sais tulla esiintyjä. Porukka on aina sen jälkeen kolme tuntia virkkuina. Pieniä esiintymisiä ja pientä humppaa tuohon käytävään, ne pirstää vaikkei uskois kun tääl korves ollaan. (Haastattelu 10.)

Iltoihin, viikonloppuihin ja kesäpäiviin ulos kaivattiin enemmän ohjattua tekemistä. Lisäksi toivottiin puutöitä ja askartelumahdollisuutta iltapäiviin. Kuitenkin puutöiden kaltaisten harrasteiden järjestäminen on lähes mahdotonta, sillä osalla on muun muassa veriteitse tarttuvia tauteja kuten hepatiitti, ja tapaturmariski on aina olemassa. Joukossa oli myös heitä, jotka eivät osanneet toivoa mitään. Osa koki tilat niin ahtaiksi, että oli turha toivoa mitään kun sitä ei kuitenkaan voitaisi toteuttaa. Eräs omatoimisista haasteltavista ehdotti, että liikuntarajoitteisille voisi järjestää oman liikuntaryhmän, jolla heitä voisi aktivoida.

Asukkaiden toivomus saada ohjattua toimintaa iltoihin ja viikonloppuihin, on tämänhetkisillä huoltokodin taloudellisilla- ja henkilökuntaresursseilla täysin mahdotonta. Toiminnanohjaajan työaika on arkisin 8-16 ja ohjaajilla ei ole aikaa järjestää asukkaille

toimintaa muina aikoina. Jo nyt henkilökunta toimii ääri rajoilla. Huomasimme tämän kuunnellessamme ohjaajien keskustelua. Heillä ei ole esimerkiksi riittävästi aikaa hyväksi todettuun omaohjaajatyöhön, eivätkä he kykene valvomaan asukkaiden psyykkistä hyvinvointia, sillä syvällisempiin keskusteluihin ei ole aikaa. Tämä olisi kuitenkin välttämätöntä, sillä esimerkiksi monella asukkaalla on masennusta ja muita mielenterveysongelmia. Tällä hetkellä ohjaajien työ on lähes pelkkää pakollisten hoidollisten tehtävien suorittamista.

7.4 Asukkaiden keskinäiset välit ja suhde henkilökuntaan

Osa ei kokenut mielekkääksi osallistua esimerkiksi peleihin, sillä nähtiin peliporukan olevan eräänlainen klaani, jossa oli aina samat osanottajat. Käsitksemme mukaan aktiiviset osallistujat tuntevat toisensa muita paremmin ja ovat näin ryhmäytyneet tiiviimmäksi peliporukaksi. Talon asukkaiden keskuudessa vallitsi eräänlainen hierarkia, jollaista emme tavallisessa vanhainkodissa olleet aiemman harjoittelun aikana havainneet. Joitakin asukkaita pelättiin tai kunnioitettiin niin paljon, ettei heidän kanssa kyetty tai haluttu toimia yhdessä. Voimakkaat persoonat jättivät hiljaisemmat varjoonsa:

Jos joku tuolla tupakkahuonees tai jossain rupee puhumaan kuin me silloin ryypättiin ja mä ole ollu Kakolassa ja mä ole ollu Pelsossa, niin sillo mie poistun. Mie en siit tykkää. (Haastattelu 15.)

Haastateltavien keskinäiset välit ja ystävyysuhteet muihin asukkaisiin olivat pääosin neutraalit. Suurin osa vastaajista kertoi suhteiden jäävän hyvänpäivän tuttavuuden asteelle ja jotkut eivät yltäneet edes siihen:

Kaikille mie en sano edes morjeskaan (Haastattelu 15).

Täällä on muutamat sällit olevinaan niin saatanan päälliköitä (Haastattelu 9).

Ne harvat lähemmät ystävyys- ja kaverisuhteet oli luotu jo talon ulkopuolella. Moni koki, ettei kumppaneita syvällisempiin keskusteluihin löytynyt. Vastaajat kokivat välien henkilökuntaan olevan kunnossa. Lähes jokainen antoi kiitoksia ja kehuja henkilökunnalle, toivoen samalla heiltä enemmän aikaa.

7.5 Yhteistyötahot

7.5.1 Ristiriitainen vastaanotto

Paattisten huoltokodin asukkaiden haastatteluista kävi selkeästi ilmi, että huoltokotiin tarvittaisiin enemmän ohjattua viriketoimintaa, jota ei kuitenkaan ole huoltokodin omilla resursseilla mahdollista tuottaa. Ainoa mahdollisuus on saada kolmannen sektorin järjestöjä ja vapaaehtoistoimijoita tätä järjestämään. Tämä on myös huoltokodin johtajan ja vastaavan ohjaajan toivomus. Saimme huoltokodin vastaavalta ohjaajalta joitakin ajatuksia, millaista toimintaa taloon tarvittaisiin.

Ottaessamme yhteyttä mahdollisiin yhteistyötahoiin saimme hyvin vaihtelevan vastaanoton. Pääasiallisesti suhtautuminen oli myönteistä, mutta saimme myös osaksemme kohteliaasta kielteisyyttä. Vain harvat sanoivat suoraan, etteivät ole kiinnostuneita yhteistyöstä, mutta kuitenkin jatkotoimillaan tekivät kantansa varsin selväksi. Yksi näistä toimijoista oli Varsinais-Suomen Sininauha ry, joka on Sininauhaliiton jäsenyhdistys. Yhdistyksen toiminta perustuu kristillisiin lähtökohtiin. Varsinais-Suomen Sininauha ry on itsenäinen, kristillisen ihmiskäsityksen pohjalta toimiva järjestö, jonka tehtävänä on tukea Turun seudun asukkaita. Yhdistys palvelee ihmisiä, jotka ovat jääneet yhteiskunnan auttamisverkostojen ulkopuolelle tai muuten tarvitsevat apua elämässään. Lähtökohtana on henkisen, hengellisen ja aineellisen hädän lievittäminen. (Varsinais-Suomen Sininauha ry. i.a.) Olimme laskeneet heidän varaan melko paljon, sillä olemme useassa yhteydessä kuulleet Sininauhaliitosta pelkkää hyvää. Saamamme kokemuksen pohjalta hyvän maineen luomat ennakko-odotukset eivät välttämättä aina toteudu. Meille luvattiin kohteliaasti selvittää mahdollisuutta yhteistyöhön, mutta ottaessamme sovitusti myöhemmin sähköpostitse yhteyttä, emme saaneet edes vastausta.

Yllätykseksemme saimme kaikkein työkeimmän vastaanoton Turun alueella toimivien liikunta- ja eläkeläisjärjestöjen taholta. Soitimme 15 yhdistykseen, joista lähes kaikista tuli sama ynseä vastaanotto. Totesimme toisillemme, että heille huoltokoti taitaa edustaa sitä sosiaalisesti syrjäytyneiden laitosta, johon tarkoitukseen se oli 1970-luvulla rakennettu. Ainoastaan yhdestä yhdistyksestä Turun Riento ry:stä saamamme vastaanotto oli iloisen myönteistä. He kehottivat ottamaan uudelleen yhteyttä uudenvuoden jälkeen, sillä tällä hetkellä heidän ohjaajista monet olivat sairaana. Erään eläkeläisyhdistyksen

yhteyshenkilö kehotti soittamaan Turun Työväen Urheiluliittoon, josta saattaisi saada mahdollisia liikunnanohjaajia. Tämä oli todella arvokas neuvo, sillä tätä kautta saimme erään henkilön, joka olisi valmis liikunnalliseen yhteistyöhön huoltokodin kanssa.

Kävimme Poijussa, joka on vanhusten tuki- ja kohtaamispaikka. Poiju toimii Turun kaupungin sosiaali- ja terveystoimen sekä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän yhteistyönä. Poijussa on neuvontapalvelupiste, joka tukee ja ohjaa vanhuksia sekä omaisia kotona selviytymisessä. (Turun kaupunki 2009.) Heiltä saimme yhteystietoja eri eläkeläisryhmistä, jotka voisivat osallistua tämän tapaiseen toimintaan. Näitä olivat esimerkiksi Turun kansalliset seniorit ry, Telakka ja konepajaeläkeläiset ja ryhmä Horsmat ry. Kaikilla ryhmillä ei ollut omia kotisivuja ja näin heidän toiminnasta oli vaikea saada alustavaa kuvaa ilman suoraa yhteydenottoa.

Kansallisilla senioreilla oli todella edustavat ja päivitettyt kotisivut. Tutustuttuamme niiden antiin, saimme sellaisen vaikutelman muun muassa viini-illoista, ooppera- ja Brysselin matkoista, ettemme alussa aikoneet edes vaivata heitä tiedustelullamme. Käsitteäksemme he edustavat eläkkeensaajien toista ääripäätä sinisine solmioineen. Lopulta päädyimme yhteydenottoon, sillä emme halunneet ennakkokäsitystemme estää mahdollista yhteistyötä. Lähetimme heille saman sähköpostikyselyn kuin muillekin, mutta tähän emme koskaan saneet vastausta.

Lähestyimme Turun nuorten miesten kristillistä yhdistystä, sillä huomasimme heillä olevan myös musiikkikoulutusta (Turun NMKY 2009). Toivoimme saavamme heiltä mahdollisesti esiintyjä. Ajattelimme heidän arvomaailman ja resurssien tukevan tämänkaltaista toimintaa, mutta toisin kävi. Kävimme heidän toimistollaan, mutta toiminoista vastaava henkilö ei ollut paikalla ja meille annettiin hänen yhteystietonsa. Kun soitimme kyseiselle henkilölle, hän kertoi olevansa hyvin kiireinen ja hänen äänestään paistoi määrätynlainen ylimielisyys esittämäämme asiaa kohtaan. Lopulta hän käski ottaa yhteyttä sähköpostitse, mutta näihin viesteihin hän ei koskaan vastannut. Saimme vaikutelman, että tämä oli määrätynlainen käytäntö välttää suora kieltäytyminen.

Tilasimme Virkistys- ja kylpylälomat ry:n esitteitä ja hakukaavakkeita. Virkistys- ja kylpylälomat ry. on valtakunnallinen, yleishyödyllinen yhdistys, jonka toiminnan tarkoituksena on järjestää lomia niille henkilöille ja perheille, joilla itsellään ei ole mahdollisuuksia tarvitsemiensa virkistävien, terveystoimien ja sosiaalista kanssakäymistä tukevien lomapalvelujen hankintaan (Virkistys ja kylpyläloma ry. 2007). Vaikka tiedos-

timme, ettei kaikilla huoltokodin asukkailla ole tähän resursseja, ajattelimme asukkaiden joukossa olevan myös niitä, joilla on paremmat taloudelliset ja fyysiset lähtökohdat tämän tyyppiseen irtiottoon arjesta.

7.5.2 Päähteettömyyteen tukeminen

Vaikka huoltokodissa on paljon niitä, jotka eivät vuosiin ole koskeneet alkoholiin, on kuitenkin päähteettömyyden tukeminen ensiarvoisen tärkeää. Anonyymit eli nimettömät alkoholistit eli AA on miesten ja naisten toveriseura. He jakavat keskenään kokemuksensa, voimansa ja toivonsa voidakseen ratkaista yhteisen ongelmansa sekä auttaakseen toisia tervehtymään alkoholismista. Ainoa jäseneksi pääsyn vaatimus on halu lopettaa juominen. AA:ssa ei ole mitään velvoitteita eikä jäsenmaksuja, vaan se toimii omavaraisena omien vapaaehtoisten avustusten pohjalla. AA:ssa ei ole mitään velvoitteita eikä jäsenmaksuja, vaan se toimii omavaraisena omien vapaaehtoisten avustusten pohjalla. AA ei ole liittoutunut minkään aatteellisen, uskonnollisen tai poliittisen suuntauksen, järjestön tai laitoksen kanssa. Se ei ota kantaa mihinkään kiistakysymykseen, eikä asetu puolustamaan kuin vastustamaankaan mitään. AA:n jäsenillä ainoa päämäärä on pysyä raittiina ja auttaa toisia alkoholisteja saavuttamaan raittius. (AA, Nimettömät alkoholistit 2009.)

Yhteistyötahojen etsintä alkoi hyvin, sillä AA otti meihin yhteyttä ennen kuin saimme varsinaisen projektin käyntiin. Heidän tapauksessa toimimme huoltokodin yhteyshenkilöinä ja ensimmäisen kokouksen organisoijina. Tehtyäämme runsasta markkinointityötä asukkaiden keskuudessa, saimme AA:n avauskokoukseen 21 osanottajaa. Tämä oli kokouksen vetäjien mielestä todella erinomainen saavutus. Suureen osanottaja määrään vaikutti omalta osaltaan toverikunnan tarjoamat ilmaiset pullakahvit. Haastateltuamme seuraavana päivänä osanottajat, saimme noin puolelta myönteistä palautetta kokouksesta, joka omalta osaltaan varmistaa toiminnan jatkumisen huoltokodissa. Kokouksen järjestäjät kertoivat, että he tulevat ensimmäisiin kokouksiin, jonka jälkeen toiminta siirtyy asukkaiden vedettäväksi.

AA:n toiminta käynnistyi toukokuussa ensimmäisen menestyksekkään kokouksen myötä. Tämän jälkeen ryhmä on kokoontunut jo neljä kertaa ja osallistujia määrät ovat ylittäneet kaikki odotukset. Kävijämääräksi on vakiintunut 10 – 15 henkilöä, jotka ovat aina

olleet samoja henkilöitä. Vastaavan ohjaajan mukaan kokoukset ovat olleet oikeita AA-kokouksia, eikä sinne ollut menty pelkän pullakahvin houkuttamana. Tulevaisuuden haasteeksi muodostuu se, että jatkossa kokousten vetäjän tulisi löytyä ryhmän sisältä. Vastaavan ohjaajan mukaan huoltokodin parempikuntoisillakaan asukkailla ei ole riittävää pitkäjänteisyyttä tehtävän hoitamiseen. Ryhmän tulevaisuus on valitettavasti ulkopuolisten vetäjien varassa.

7.5.3 Apua yksinäisyyteen

Aiempien kokemusten pohjalta oli huomattu asukkaiden ottaneen lapset ja eläimet avosylin vastaan. Tämän myötä saimme vastaavalta ohjaajalta idean kaverikoiratoiminnasta. Tiesimme kaverikoiratoiminnan olevan juuri tarvitsemaamme pyyteetöntä vapaaehtoistoimintaa. Tällä toiminnalla pyritään koiran avulla tuomaan iloa ja elämyksiä ihmisille, joilla ei ole mahdollisuutta oman koiran pitoon. Kaverikoiratoiminnassa koiranomistajat vierailevat koiriensa kanssa eri kohderyhmien kuten lasten, kehitysvammaisten ja vanhusten luona esimerkiksi laitoksissa, kouluissa, päiväkodeissa ja päiväkeskuksissa. Toiminnan tavoitteena on ihmisten ilahduttaminen ja piristäminen. (Suomen Kennelliitto i.a.) Otimme Kennelliittoon yhteyttä sähköpostitse ja saimme erittäin innostuneen vastaanoton.

Olen aloittanut Kennelliiton kaverikoiravastaavana vasta parisen kuukautta sitten ja tiedän, että kaverikoirat eivät ole tehneet vierailuita päihdehuoltolaitoksiin tai vastaaviin. Minusta tässä on meillä kehittymisen paikka. Paattisten huoltokoti voisi ehkä olla sopiva paikka (kuvauksenne perusteella) josta voisimme hankkia kokemusta tulevaisuuden kehittymistä varten. Voisin olla yhteydessä alueella toimivaan ryhmään ja katsoa josko siellä olisi sopivia koirakoita. Vierailulle täytyy melkein sitten minunkin tulla mukaan. Näihin järjestelyihin menee varmaan jonkun aikaa, mutta palailen asiaan. (Muros, Tiina, henkilökohtainen tiedonanto 13.5.2009.)

Kaverikoirien edustajat olivat käyneet kesällä tutustumiskäynnillä ilman koiria. He olivat todenneet yhteistyön mahdolliseksi ja ensimmäinen varsinainen kaverikoiravierailu toteutui lokakuun alussa. Olimme havainnoimassa tapahtumaa, sillä halusimme nähdä millaisen vastaanoton koirat saavat. Kaverikoirien mennessä sisään huoltokotiin eteisaulassa istui normaaliin tapaan muutama asukas. Asukkaat olivat hämmästyneitä koirien saapumisesta, kuin myös toinen ohjaajista, joka ohi menessään kuiskasi unohtaneensa koko tapaamisen.

Vähäisten paikallaolijoiden vuoksi yksi kolmesta koirantaluttajasta lähti ohjaajan kanssa muistuttamaan asukkaita tapahtumasta. Paikalle saapui hieman yli 20 asukasta, ne samat jotka ovat mukana lähes kaikessa muussakin toiminnassa. Asukkaat olivat silminnähdessä iloisia koirien tulosta ja koirat saivatkin paljon rapsutuksia ja halauksia. Monet asukkaista muistelivat kaihoilla omia koiriaan. Kaverikoirat viipyivät tunnin ja koko sen ajan asukkaat jaksoivat istua tilannetta seuraamassa. Koirat toivotettiin sydämellisesti tervetulleeksi uudemman kerran. Tämä jälkeen toiminta tulee jatkumaan niin, että kaverikoirat tulevat käymään kerran kuussa. Tämä oli tähänastisen työmme parasta antia, sillä koirat tuovat selvästi huoltokodin asukkaille paljon iloa ja vaihtelua arkeen.

Kävimme Punaisen Ristin Länsi-Suomen aluetoimistolla tiedustelemassa mahdollisuudesta saada ystävätoimintaa huoltokodin asukkaille. Suomen Punaisen Ristin ystäväpalvelu tarjoaa vapaaehtoistyöntekijöistä ystävää, kuuntelijaa, vierailijaa tai tukea arkeen. Toiminnan ideana on yhdistää ihmisiä ja järjestää kontakteja. Ystävän kanssa voi tehdä molemmille mieluisia asioita kuten jutella, käydä kävelyllä tai vaikkapa vain istuskella yhdessä. Vapaaehtoinen ystävä vierailee ystävää kaipaavan henkilön tai muuten yksinäisen luona. Hän on kuuntelija ja henkinen tuki. (Suomen punainen risti i.a.)

Saamamme vastaanotto oli mielestämme melko kireää, sillä saimme kuulla, että näinä aikoina ystävätoiminnan kysyntä on tarjontaa suurempaa. Heillä oli juuri alkamassa uuden ryhmän koulutus, jossa asiamme tullaan esittämään. Eräänä vaikeutena he näkivät Paattisten huoltokodin syrjäisen sijainnin, joka rajoittaa vapaaehtoisten saantia. Saimme myös huoltokodille vietäviä ystävätoivelomakkeita, joita omaohjaajat voivat halukkaiden asukkaiden kanssa täyttää ja lähettää SPR:lle.

7.5.4 Esiintyjiä ja ohjelmaa

Haastateltujen asukkaiden toiveista lähdimme etsimään huoltokotiin erilaisia esiintyjiä iltoihin ja viikonloppuihin. Etsiessämme mahdollisia esiintyjiä internetistä eri hakusanoilla löysimme muutamia vartenotettavia ehdokkaita. Eräs näistä oli Turun konservatorio, joka järjestää musiikin ja tanssin ammatillista koulutusta sekä tavoitteellista taiteen perusopetusta musiikin laajan oppimäärän mukaisesti. Vahvana alueellisena koordinaattorina se toimii tiiviissä vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa ja sillä on laaja yhteistyöverkosto koulujen, musiikki- ja tanssioppilaitosten, seurakunti-

en, kaupunkien, kuntien, kuorojen, orkestereiden ja teattereiden sekä yritysmaailman kanssa. (Turun konservatorio i.a.) Lähestyimme Turun konservatorion koulutussuunnittelijaa sähköpostitse. Hän ilmoitti välittäneensä tiedot 70 opiskelijalle ja luvanneensa opintopisteitä huoltokodissa esiintymisestä. Tämä tulisi mahdollisesti toteutumaan opintoviikkojen tai opinnäytetöiden muodossa.

Löysimme myös Turun Laulelman Ystävät ry:n, joka vaalii ja kehittää laulelmaperinnettä edistämällä jäsentensä laulelmaharrastusta sekä tekemällä laulelmaa tunnetuksi Turussa. Jäsenet ovat esiintyviä trubaduureja ja laulelman tulkitsijoita sekä muita laulelman harrastajia. Jäsenet esiintyvät eri kokoonpanoina akustisesti säestettyjä laulelmakokonaisuuksia erilaisiin tilaisuuksiin. (Turun Laulelman Ystävät ry. i.a.)

Otimme yhteyttä Turun Laulelman ystäviin sähköpostitse. Heidän vastaanottonsa oli sydämellisen positiivinen. He sanoivat tekevänsä juuri tämän kaltaisia hyväntekeväisyys esiintymisiä ja tulevansa mielellään huoltokotiin. Laulelman ystävät olivat ensimmäistä kertaa esiintymässä huoltokodin juhannusjuhilla. Heidän viiden hengen ryhmä esitti tunnin mittaisen erilaisista osioista koostuvan laulupitoisen ohjelmanumeron yhteislauluineen. Tämä esiintyminen oli siinä mielessä erityinen, että yleensä noin 30 hengen Laulelman Ystävät ovat esiintymistauolla kesän ajan. Huoltokodin asukkaat olivat ottaneet heidät hyvin vastaan ja yhteistyö jatkuu tulevaisuudessakin erilaisilla kokoonpanoilla huoltokodin toiveiden mukaisesti.

Ryhmä Horsmia lähestyimme puhelimitse. Heidän toimintaan kuuluu teatteriesitys matkakuluja vastaan. Kyseistä esitystä voi mennä seuraamaan kerran kuussa Kerttulin vanhainkotiin, joka sijaitsee Turun keskustan tuntumassa. Mielestämme tämä olisi oiva retki-idea talon asukkaille. Telakka ja konepajaeläkeläiset ry:tä lähestyimme myös puhelimitse. Heidän toimintaan kuuluu laulu- ja soitinryhmät, sekä pienimuotoiset näytelmät. He ovat kuulemma olleet joskus aiemmin esiintymässä huoltokodissa ja olivat valmiit tulemaan myös jatkossa.

Paattisten koulun, Kreivilän ja Paavolan yksiköt ovat ala-asteita (Turun kaupunki 2009). Idea yhteydenotolle syntyi kuullessamme aiemmista lasten esiintymisistä huoltokodissa jotka olivat saaneet asukkailta hyvän vastaanoton. Koulujen mahdollisia ohjelmanumeroita voisivat olla kevät- ja joulujuhlaesitykset tai muut musiikkiesitykset. Lähestyimme koulujen rehtoreita, joilta saimme lyhyet ja ytimekkäät vastaukset joissa he kertoivat

välittävänsä viestin koulun opettajille. Tämän hetkisten tietojen mukaan asia ei ole edennyt, joka on täysin ymmärrettävää, sillä onhan syyslukukausi vasta alkanut.

7.5.5 Hengellistä toimintaa

Haastatteluissa tiedustelimme asukkaiden kantaa hengelliseen toimintaan. Kolme heistä toivoi nykyistä enemmän hengellistä toimintaa ja monet kokivat nykyisen hengellisen toiminnan hyvänä, vaikka eivät varsinaisesti uskossa olleetkaan. Kolmella oli jyrkän kielteinen kanta hengelliseen toimintaan. Koska hengelliseen toimintaan suhtauduttiin pääosin myönteisesti, päätimme ottaa myös tämän huomioon yhteistyötahoja etsiessämme.

Toinen meistä on ollut Osallisuus ja sosiaalinen tuki jaksolla seurakuntaharjoittelussa Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän diakoniakeskuksessa. Diakoniakeskus toimii kaikkien Turun ja Kaarinan seurakuntien kanssa eikä sen toimintaa ole sidottu seurakuntarajoihin. Näiden vuoksi oli luontevaa aloittaa hengellisen toiminnan hakeminen sieltä. Tapasimme sovitusti vanhustyön diakonin ja vapaaehtoistoiminnan toiminnanohjaajan Turun diakoniakeskuksessa. Vanhustyön diakoni oli juuri aloittanut virassa ja vapaaehtoistoiminnan toiminnanohjaaja oli piakkoin jäämässä eläkkeelle. Tämä näkyi heidän ristiriitaisessa asennoitumisessa asiaamme kohtaan. Vasta-aloittaneen suhtautumisessa näkyi mielenkiinto ja innostus, kun taas vapaaehtoistoiminnan toiminnanohjaaja oli hyvin varauksellinen. Huoltokoti oli molemmille täysin vieras, joten esittelimme heille huoltokotia ja sen toimintaa. Kerroimme heille näkemyksemme huoltokodin asukkaista sekä syyn, miksi otimme yhteyttä juuri heihin. Vapaaehtoistyön diakoni tiesi päihdetyön diakonin toimineen huoltokodissa, mutta ei kuitenkaan tiennyt tämän toiminnasta tarkemmin. Diakonit olivat kiinnostuneet siitä, millaista toimintaa huoltokotiin kaivataan.

Kerroimme huoltokodin asukkaiden haastatteluista esiin nousseista tarpeista ja ideoista. Vanhustyön diakonin mielenkiinto heräsi ja hän sanoi, että toimintaa voisi kehittää yhdessä päihdetyön diakonin kanssa, kunhan tämä tulee syksyllä äitiyslomalta (Koivukoski, haastattelu 4.5.2009).

Vapaaehtoistoiminnan toiminnanohjaaja puhui vapaaehtoistyön tilanteesta:

Tällä hetkellä yhteiskunnassa alkaa olla se tilanne, että kaikki huutaa vapaaehtoisia. Melkein jo rakennetaan sen varaan, että vapaaehtoiset tulee ja pelastaa monenlaisia toimintoja ja se ei ole realistista. Se on loppujen lopuksi melko pienimuotoista, se vapaaehtoistoiminta. (Räty, haastattelu 4.5.2009.)

Räty näki parin viime vuoden aikana vapaaehtoistyön olleen mediassa enemmän esillä ja sitä myötä yhteydenotot ovat lisääntyneet. Hän arveli tämän johtuvan siitä, että erilaisissa laitoksissa on hätä, koska resurssit ovat niin tiukat. (Räty, haastattelu 4.5.2009.)

Kerroimme heille huoltokodin huolestuttavan tilanteen yksityiskohtineen. Keskustelimme myös miten vaikeaa on aktivoida passivoituneita henkilöitä. Tätä samaa ongelmaa oli vapaaehtoistoiminnan toiminnanohjaaja pitkän uransa aikana pohtinut useaan kertaan:

Mitä ihmisessä tapahtuu kun hänestä tulee sellainen, ettei hän suostu lähtemään mihinkään. Hän ei osallistu mihinkään ja sitten hän kuitenkin odottaa, että joku tulee hänen luokse ja on häntä varten. Et ilmaisee sen, että on yksinäinen, mutta silti ei suostu tekemään itse yhtään mitään asian eteen. (Räty, haastattelu 4.5.2009.)

Edellä mainittu tilanne tekee auttajalle toivottoman olon ja pistää pohtimaan miten tällaista ihmistä voisi auttaa. Tähän totesimme, että kaikesta huolimatta ihmiselle jää ystävän kaipuu. Vapaaehtoistoiminnan toiminnanohjaaja toteaa, että yksittäisiä ihmisiä on lähes mahdoton auttaa rajallisten resurssien vuoksi, joten toiminnan tulisi olla ryhmämuotoista. Muun muassa Runosmäen vanhainkodissa toimii heidän vapaaehtoisten vetämä raamattupiiri. (Räty, haastattelu 4.5.2009.)

Keskustelimme diakonien kanssa siitä miten kyky solmia uusia ihmissuhteita häviää vanhenemisen myötä. Usein vanhukset virheellisesti odottavat laitokseen muuton myötä saavansa uusia ihmissuhteita ja pettyvät, kun se ei välttämättä toteudu. He saattavat useassa tapauksessa olla yhtä yksinäisiä laitoksessa kuin kotonaan ollessaan. (Räty, haastattelu 4.5.2009.) Kerroimme saman olevan havaittavissa myös huoltokodissa, jossa asukkailla on vaikeuksia solmia toimivia suhteita keskenään.

Keskustelimme diakonien kanssa myös henkilökunnan jaksamisesta liian tiukkojen resurssien alaisena. Kerroimme miten turhautuneita monet ohjaajat ovat, kun he eivät ehdi

tehdä kuin vain välttämättömimmän asukkaiden hyväksi. Rädyn mukaan tilanne on sama vanhainkodeissa, joissa henkilökuntaa on liian vähän. Tämä asia on saanut moitteita, että ei ole lakia joka määräisi kuinka paljon henkilökuntaa tulisi olla, on vain suosituksia. (Räty, haastattelu 4.5.2009.)

Annoimme huoltokodin esitteen ja kerroimme huoltokodin asukkaiden asuvan siellä loppuun asti. Heidän on vaikea päästä vanhainkoteihin saamansa päihdehuollon asiakkaan leiman vuoksi. Keskustelimme myös asukkaiden dementoitumisesta ja mielenterveysongelmista, jotka osaltaan tuovat haasteita huoltokodin henkilökunnalle.

Vanhustyön diakoni kommentoi meitä kuultuaan:

Hieno aihe teillä kyllä tässä opinnäytetyössä, mut tätä ei ole ihan heti helppo lähteä meidän et... joo... tehdä näin, koska mä ajattelisin, et täs pitäis ottaa sit Paattisten seurakunnan työntekijät huomioon mukaan ja päihdetyöntekijä ja keskustella niin kuin yhteisestikin. (Koivukoski, haastattelu 4.5.2009.)

Diakonit tiedustelivat, jääkö huoltokotiin tieto yhteistyöstä kiinnostuneista, sillä heidän mielestä olisi hyvä kehittää yhteistyötä eri tahojen kanssa. Vanhustyön diakoni sanoi suhtautuvansa asiaamme avoimin mielin, johon vapaaehtoistoiminnan toiminnanohjaaja tokaisi, että ihan heti ei tule tapahtumaan mitään koska seurakunta on niin hidas. Myös mahdollista alkavaa toimintaa tulee miettiä todella tarkasti, jotta se olisi tarkoituksen mukaista ja toimivaa. (Räty, haastattelu 4.5.2009.)

Vanhustyön diakoni lupasi tulla tutustumaan huoltokotiin, sillä häntä kiinnosti se jo pelkkänä paikkana ja samalla se helpottaisi mahdollisen tulevan toiminnan suunnittelua. Toivotimme hänet tervetulleeksi ja kiitimme molempia saamastamme ajasta. Kaikesta alkuinnostuksesta huolimatta hän kuitenkin perui tutustumiskäyntinsä vedoten omiin kiireisiinsä. Syksyllä otimme uudelleen yhteyttä sähköpostitse, koska tiesimme vakituisen päihdetyön diakonin palanneen töihin. Saimme odottaa vastausta tasan viikon, jossa hän kertoi keskustellevansa asiasta päihdetyön diakonin kanssa. Jäimme mielenkiinnolla odottamaan heidän keskustelunsa tuottamaa tulosta.

Otimme yhteyttä myös Pelastusarmeijaan. Pelastusarmeija on osa maailmanlaajuisia kristillistä kirkkoa. Se on liike, jonka opilliset juuret ovat metodistikirkossa. Suomessa Pelastusarmeija ei ole rekisteröity kirkkokuntana eikä uskonnollisena yhdyskuntana.

Pelastusarmeijalaisten yksi päätavoite on saada vaikuttaa siinä ympäristössä, missä he asuvat. Pelastusarmeijalaiset haluavat auttaa ihmisiä heidän monenlaisissa vaikeuksissaan sikäli kun se vain on mahdollista. Pelastusarmeijan toimintaa ei suunnitella vain omalle jäsenistölle, vaan tavoite on palvella koko sitä yhteisöä, jonka keskellä osasto on. (Pelastusarmeija 2009.)

Lähestyimme Pelastusarmeijan Turun osastoa sähköpostitse. Ajatuksenamme oli saada heiltä mahdollisesti jotakin hengellistä ja musiikkipitoista toimintaa. Valitettavasti saimme seuraavanlaisen vastauksen.

Kiitos yhteydenotostanne. Hienoa että haluatte alalle joka yhä enemmän vaatii tekijöitä ja voimavaroja. Olemme täällä Turussa joutuneet resurssipulan vuoksi karsimaan jo olemassa olevia vanhainkotivierailuja. Siksi valitettavasti emme voi olla auttamassa Teitä siellä Paattisten suunnalla. Ruukoillaan että Herra järjestää sinne jonkun, joka saa sydämelleen nämä ihmiset siellä huoltokodissa. Olkaa Siunattuja ja voimia työhön / opiskeluun (Jokiniemi, henkilökohtainen tiedonanto 21.9.2009.)

Syksyllä juuri ennen työmme valmistumista Pelastusarmeija otti yhteyttä ja kertoi yhteistyön sittenkin olevan mahdollista. He olivat löytäneet keskuudestaan henkilön, joka oli halukas yhteistyöhön huoltokodin kanssa. Päivitettyämme tietoja tämänhetkisistä yhteistyökumppaneista saimme kuulla toiminnanohjaajalta, että Turun konservatoriosta kanttoriopiskelija aloittaa esiintymiset tämän lukukauden aikana. Hyviä uutisia tuli myös Turun Diakoniakeskuksen vanhustyön diakonilta. Vaikka keväisen kanssakäymisen jälkeen jäimme siihen käsitykseen, etteivät he ole kiinnostuneita asiastamme, heiltä tullaan kuulemma saamaan myös toimintaa huoltokotiin. Tämä toiminta tulee tapahtumaan yhteistyössä Paattisten seurakunnan diakonin sekä päihdetyön diakonin kanssa. Toiminnan muoto on vielä auki, sillä käytännön toimista ei ole vielä tarkemmin sovittu. Olimme helpottuneita saadessamme huomata tapaamisesta saamamme ensivaikutuksen olevan sittenkin väärä.

7.6 Paattisten huoltokoti päätöksenteossa

Otimme Paattisten huoltokodin huonon tilanteen vertailukohdaksi Runosmäen vanhainkodin, sillä ne molemmat on rakennettu 1970-luvulla. Tutustuessamme Turun kaupungin päätöksentekoon, saimme huomata niiden välillä vallitsevan räikeän epätasa-arvon.

Monessa yhteydessä molempien laitosten huonot olosuhteet olivat huomioitu, mutta kaikki toimenpiteet olivat kohdistuneet yksipuolisesti Runosmäen vanhainkotiin.

Rapakuntoisten kiinteistöjen kunnostusta vaadittiin Turun Sanomien artikkelissa syksyllä 2007. Artikkeliki kertoi Mäntyrinteen ja Runosmäen vanhainkotien kärsivän kosteusvaurioista ja Paattisten huoltokodin tarvitsevan peruskorjausta. Turun sosiaalilautakunta oli päättänyt jälleen esittää tilalaitokselle näihin rakennusongelmiin puuttumista. Tilanne oli sosiaalikeskuksen mukaan kestämätön, sillä osa tiloista oli jopa jouduttu poistamaan käytöstä. Sosiaalilautakunta pyysi tilalaitokselta selvitystä korjausaikatauluista marraskuuhun 2007 mennessä. Esimerkiksi Runosmäen vanhainkodissa pitäisi uusia kaikki ikkunat, koska alkuperäiset vuodelta 1974 olevat ruudut ovat elinkaarensa päässä. (Turun sanomat 2007.)

Huoltokodin huonon kunnon lisäksi on puututtu myös henkilökunnan riittämättömään määrään. Vuonna 2005 Turun kaupungin sosiaalilautakunnan kokouksessa käsiteltiin kyseistä asiaa seuraavasti: Paattisten huoltokoti vastaa iäkkäiden päihdeongelmaisten asumis- ja majoituspalveluista Turussa. Asukaspaikkoja huoltokodissa on 69, näistä kolme on intervallipaikkoja. Vuonna 2003 huoltokodin käyttöaste oli 89,8, pitkäaikaispaikkojen osalta 93,4 ja hoitovuorokausia oli 21,294. Asukkaiden kuntoisuusindeksi Rava oli keskimäärin 2,28. Viime vuosina asukkaiden hoivan ja hoidon tarve on lisääntynyt. (Turun kaupunki 2005). RAVA -toimintakykymittari on työkalu, jota käytetään ikääntyvän asiakkaan toimintakyvyn ja päivittäisen avun tarpeen arvioinnin välineenä. Toimintakykyä arvioidaan näön, kuulon, puheen, liikkumisen, rakon toiminnan, suolen toiminnan, syömisen, lääkityksen, pukeutumisen, peseytymisen, muistin ja psyyken avulla. Mittarin avulla asiakkaalle lasketaan RAVA -indeksi, jonka mukaan määritellään asiakkaan hoidon tarpeen määrä. (Suomen kuntaliitto 2008.) Ravan perusteella voisi neljännes talon asukkaista olla vanhainkodin asukkaita. Huonokuntoisten, apuvälineiden turvin liikkuvien, iäkkäiden päihdeongelmaisten määrä näyttää lisääntyvän edelleen. (Turun kaupunki 2005.)

Sisäisessä tarkastuksessa huoltokodin henkilöstömitoitus todettiin riittämättömäksi. Päihdepalvelujen laatusuosituksessa laitosmuotoisessa asumisessa pidetään kohtuullisena 0,3 sosiaali- tai terveydenhuollon koulutuksen saanutta työntekijää asiakasta kohti. Tällä hetkellä asiakastyöhön osallistuu huoltokodissa 12 työntekijää (sairaanhoitaja, perushoitajat, kylvettäjä, ohjaajat, yöhoitaja, toiminnanohjaaja), mikä on 0,17 työnteki-

jää asukasta kohden. Tämän mukaan henkilökunnan lisäyksen tarve olisi yhdeksän sosiaali- tai terveydenhuollon koulutuksen saanutta työntekijää. Tähän lukuun ei ole laskettu mukaan kahta tilapäisesti palkattua työntekijää. Kuitenkin huoltokodin asukkaiden huonokuntoisuuden perusteella mitoituksen tulisi olla lähellä vanhainkotien mitoitusta, mikä vaihtelee eri vanhainkodeissa 0,52–0,56 välillä. (Turun kaupunki 2005.) Tämä tilanne on pysynyt lähes ennallaan, henkilökuntaan on tullut vain kolmen hengen lisäys, joka ei edelleenkään täytä suosituksia. Paattisten huoltokodin henkilökunnan vajaus ei ole uusi asia, sillä jo 1982 tehdyssä huoltokotitutkimuksessa Paattisten huoltokoti oli Suomen silloisista 15 huoltokodista kaikkein pienimmällä henkilökuntamitoituksella. 70 asukasta kohden oli 14 työntekijää. (Hakulinen 1982, 36.)

Turun kaupungin talousarviossa vuodelta 2004 on Paattisten huoltokodin peruskorjauksen kustannusarvioksi laskettu 4 250 000 euroa. Toteuttamisajankohdaksi oli kuitenkin merkitty vasta 2007 – 2008. Runosmäen vanhainkodin kunnostamiseen oli samanaikaisesti varattu 1 400 000 ja se oli heti seuraavan vuoden talousarviossa. (Turun kaupunki 2004.) Uusimmassa talousarviossa 2008 huoltokodin kustannusarvio oli hieman noussut 4 500 000 euroon, mutta siitäkin vain 400 000 euroa oli laskettu 2009 talousarvioon. Samalla toteuttamisaikataulu on siirtynyt vuosiin 2009 – 2013. Vertailun vuoksi Runosmäen vanhainkodin kunnostukseen oli varattu 2008 – 2010 noin 1 000 000 euroa vuodessa. (Turun kaupunki 2009.)

Omaakohtaisesti olemme saaneet vuosien varrella huomata edellä mainittujen Runosmäen vanhainkodin suunnitelmien toteutuneen. Toinen meistä on vierailut kyseisessä laitoksessa viime vuosina viikoittain ja tämän lisäksi ollut siellä työharjoittelussa opintojen aikana. Viimeisen kolmen vuoden aikana siellä on tehty useita laajoja remontteja. Lisäksi tällä hetkellä kaksi osastoa on suljettu täysremontin vuoksi ja kyseinen remontti etenee osastosta toiseen, käsittäen koko talon. Paattisten huoltokodin parannustyöt ovat pysyneet pelkkinä lukuina paperilla vuodesta toiseen. Nähtäväksi jää kuinka pitkälle voidaan pelkkien suunnitelmien ja lupauten varassa välttämättömiä toimenpiteitä lykätä. Turun sosiaali- ja terveystoimen yhdistymisen myötä myös huoltokotiin on tullut muutoksia. Vastaavan ohjaajan mukaan huoltokodille oli luvattu, ettei mikään palvelu poistu tai huonone, mutta toisin on käynyt. Muun muassa huoltokodin autonkuljettaja ja auto siirtyivät logistiikkakeskuksen alaisuuteen, jonka myötä hänen mahdollisuudet kuljettaa asukkaita esimerkiksi retkille tai jääkiekko-otteluihin on käytännössä poistunut. (Bulasoff, henkilökohtainen tiedonanto 22.9.2009.)

8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Aloitimme tutkimuksen siinä käsityksessä, ettei huoltokodin asukkailla ollut tarpeeksi viriketoimintaa. Tutkimuksen edetessä saimme huomata ongelman olevan paljon monitahoisempi. Ongelmia ilmeni niin ohjelmatarjonnassa, toimitilojen rajallisuudessa kuin myös tarjotun toiminnan vastaanottokyvyssä.

Tutustuessamme toiminnanohjaajan arkeen, havaitsimme yhden ihmisen työpanoksen rajallisuuden. Vaikka askartelussa oli ohjattavia vain kahdesta neljään henkeä, he sitoivat ohjaajan huomion lähes täysin. Monelle päihteidenkäyttö sekä vanhuus ovat aiheuttaneet niin psyykkisiä kuin fyysisiä rajoitteita ja näin ollen he vaativat enemmän ohjausta. Aiemmissä harjoitteluissa olemme nähneet toiminnanohjaajilla olevan apuna esimerkiksi harjoittelijoita tai työllistettyjä pitkäaikaistyöttömiä. Huoltokodin olisi myös hyvä saada tällainen voimavara käyttöön, joka samalla mahdollistaisi useamman osallistujan. Näin myös huonokuntoisempia voisi ottaa mukaan askarteluun lähinnä terapia mielessä. Silloin itse tuotos ei olisi pääasia, vaan toimintaan osallistuminen ja iloinen tekeminen. Tämän hetkisestä poiketen, kaikkien tuotosten ei tarvitsisi valmistua myyntiin, vaan toiminta voisi perustua enemmän asukaslähtöisyyteen ja osallistamiseen.

Havaitsimme ohjaajien ja hoitohenkilökunnan toimenkuvien sekoittuneen keskenään, käsittääksemme liian vähäisten henkilökuntaresurssien seurauksena. Selkeää ohjaustyötä tekeviä ohjaajia ei talossa enää ole. Tähän on vaikuttanut myös asukkaiden jatkuvasti heikentynyt kunto ja lisääntynyt hoivantarve. Bulasoffin ja Montosen opinnäytetyössä (2004) huoltokodin henkilökunnan haastatteluista kävi ilmi, että edellä mainittujen lisäksi mielenterveysongelmat ja dementoituminen vaikuttivat työskentelyyn lisäten työn kuormittavuutta. Tämä ilmeni myös asioiden useaan kertaan selittämisenä, ennen kuin asukkaat ymmärsivät. Näiden lisäksi osa henkilökunnasta koki edellisten seikkojen vaikuttaneen myös asukkaiden hygienian hoidon heikkenemiseen. (Bulasoff & Montonen 2004, 35.)

Havaitsimme osan talon asukkaista niin huonomuistisiksi, etteivät he löytäneet ilman ohjausta edes omiin asukassiipiin, huoneista puhumatta. Tämä on yksi ohjaajien ja henkilökunnan jatkuva työllistäjä. Vanhainkodissa näin huonokuntoiset vanhukset ovat omissa dementiaosastoissa, jatkuvan valvonnan alaisina ja kirjaimellisesti lukkojen ta-

kana. Huoltokodissa on useita lukitsemattomia uloskäyntejä eri puolilla taloa ja kahdes-
sa kerroksessa, jotka eivät ole henkilökunnan valvovan silmän alaisina. Rakennus sijait-
see syrjässä, kymmenien neliökilometrien suuruisen korpimetsän reunalla. Mielestäm-
me talossa ei saisi olla näin huonokuntoisia asukkaita, sillä henkilökunta ei pysty heidän
turvallisuuksaan takaamaan.

Mielestämme hiljaisten ja dementoituneitten syrjäytyntä ryhmää tulisi aktivoida, esi-
merkiksi luomalla heille keskustelu- ja muistelupiiri. Tämä menetelmä on käytössä
muun muassa Runosmäen vanhainkodissa. Kyseinen ryhmä olisi hyvä juuri näiden yk-
sinäisten kohdalla ja näin heidät saataisi saman pöydän ääreen. Moni kertoi haastatte-
lussa kokevansa kahdenkeskisen kohtaamisen vaikeaksi, tämä saattaisi madaltaa kyn-
nystä toisten kohtaamiseen. Useat yksinäiset kokivat idean ystäväpalvelusta ja parem-
masta juttukumppanista hyvänä. Edellä mainittu voisi toimia talon omana ”ystäväpalve-
luna”.

Tutkimuksen aikana erääksi kysymykseksi nousi se, että mitä on tehtävissä niiden pas-
siivisten asukkaiden kanssa, joita ei kiinnosta mikään ja jotka eivät halua osallistua mi-
hinkään toimintaan. Kuitenkin he kokevat itsensä yksinäisiksi ja kaipaavat jotakin si-
sältöä elämäänsä. Miten pitkälle asukkaan aktivointi voidaan viedä, ettei sitä koeta pa-
kottamiseksi ja itsemääräämisoikeuden loukkaamiseksi. Kirjassa Vanhuus ja sosiaalityö
Palomäki ja Toikko (2007) kirjoittavat autonomian haasteista vanhustyössä. Itsemää-
rääminen eli autonomia ja varsinkin sen säilyttäminen on keskeisin eettinen periaate
vanhustyössä ja sillä on suora yhteys vanhuskäsitteeseen ja ihmisarvoon. Johnson
(1999) toteaa, että iäkkäällä ihmisellä on oikeus ja mahdollisuus kontrolloida omaa ti-
lannettaan, ellei hän aiheuta harmia muille. Itsemäärääminen on ehkä vaikein vanhus-
työn eettinen periaate. Etenkin laitospöydässä sen toteuttaminen on haas-
teellista. (Palomäki & Toikko 2007, 274.) Esimerkiksi keskusteluryhmän onnistunut
kokoaminen on mahdotonta ilman osallistujien vapaaehtoisuutta, sillä pakotteilla ei saa-
da mitään hyvää aikaiseksi. Näin ollen laitoksen hiljaisten ääni ei kanna kauas ja he
tulevat pakosta jäämään oman onnensa varaan.

Abraham Maslow (1943) olettaa tarvehierarkiassaan joukon inhimillisiä perustarpeita,
jotka ovat vahvuudeltaan hierarkkisesti järjestäytyneitä. Ensin tulevat fysiologiset pe-
rustarpeet (ravinto, neste, happi, lämpö jne.) ja sitten järjestyksessä seuraavat turvalli-
suuden, rakkauden tai lojaalisuuden, arvonannon tai statuksen ja viidentenä luokkana

itsensä toteuttamisen tarve. Maslow olettaa, että vasta kun hierarkkisesti alemmat tarpeet on tyydytetty, ihminen pyrkii vuorostaan tyydyttämään ylempiä tarpeita. (Allardt 1976, 52.) Olemme huomanneet huoltokodin resurssien puutteen aiheuttavan sen, että edellä mainituista asukkaiden perustarpeista tyydyttyy vain ensimmäiset. Vain harvoilla asukkailla on läheisiä keneltä voisi saada rakkautta ja arvonantoa. Näiden puute osaltaan aiheuttaa sen, että tarve ja kyky toteuttaa itseään heikkenevät. Tämän myötä henkilökunnan rooli rinnallakulkijana entisestään korostuu. Huomasimme haastattelujen yhteydessä käytännön ja teorian välillä ristiriidan. Asukkailla oli lähes poikkeuksetta positiivinen suhtautuminen viriketoimintaan, mutta tämä ei kuitenkaan näkynyt osallistujamäärissä. Toimintaan osallistuttaisiin mielellään, mutta asukkaiden omat psyykkiset ja fyysiset voimavarat eivät sitä mahdollista.

Kyseinen ongelma kysynnän ja mahdollisen tarjonnan kohtaamisesta varjosti työskentelemme yhteistyökumppaneiden hankinnassa. Tuleeko tässä käymään niin, että ne jotka ovat valmiit pyyteettömästi tulemaan huoltokotiin toimintaa järjestämään saavat vähäisen vastaanoton ja toiminta loppuu ennen kuin ehtii edes kunnolla alkaa. Asukkaiden aktivointi tarvitsee onnistuakseen koko henkilökunnan työpanoksen, sillä pelkkä ilmoitustaululla tiedottaminen ei monia saa mukaan. Tämä oli nähtävissä ensimmäisen AA-kokouksen tiedottamisessa, jossa otimme henkilökohtaisesti jokaiseen asukkaaseen yhteyttä. Kyseiseen hyvään osanottajamäärään päästiin vain suostuttelun, hyvien mielikuvien luomisen ja ennakkoluulojen poistamisella kautta. Ilman kyseistä aktivointia ei tällaista osanottajamäärä olisi saatu.

Kaverikoiratoiminnan aloituksessa kaikki huonokuntoisimmat ja passiivisimmat asukkaat jäivät huoneisiinsa huonon informoinnin ja puutteellisen aktivoinnin vuoksi. Mielestämme tämänkaltainen vilpitiön luontokappaleen kohtaaminen olisi ollut asukkaista juuri heille kaikkein tärkeintä. Huoltokodin tilat järjestää toimintaa ovat rajalliset, kuten tässäkin tilaisuudessa huomattiin. Ainoa mahdollinen tila oli eteisaula muutamane penkkeineen. Nämäkin paikat täyttyivät nopeasti parempikuntoisten toimesta. Koska osanottajamäärä tällaisessa tilaisuudessa ja näissä tiloissa (käytävällä) on enintään 20, niin jatkossa olisi kehitettävä jonkinlainen toimintasuunnitelma jossa myös huonokuntoisimmat pääsisivät osallisiksi. Koska parempikuntoisia ei voida kieltää osallistumasta, voisi esimerkiksi eri asukassiipien televisiotiloihin koota omat pienryhmät, joissa koirat kävisivät kiertämässä. Ensimmäisessä tapaamisessa koirat olivat ahtaalla käytävällä lähellä toisiaan, jolloin osa paikalle saapuneista asukkaista jäi väkisin syrjään. Tämän

lisäksi koirien huomio kiinnittyi mielestämme liikaa esillä olleeseen eläinrakkaaseen henkilökuntaan pois lukien ohjaajat, jotka pysyttelivät asiallisesti taka-alalla.

Haastateltuamme diakoneja pohdimme kirkon ja seurakunnan asemaa. Näiden rooli julkisen- ja kolmannen sektorin toimijana ei ole täysin selkeä, mutta kuitenkin niiden toiminta on yhteiskunnallisesti merkittävää. Kirkon diakoniatyö voidaan nähdä yhtenä sosiaalialan osana ja sen pohjalla olevat johtosäännöt ovat laajat. Nämä velvoittavat hyvin laaja-alaiseen toimintaan huono-osaisten auttamiseksi. Nykyisen yhteiskunnallisen tilanteen vuoksi autettavien määrä on jatkuvassa kasvussa. Tämän vuoksi oli lopulta hienoa saada huomata diakonien voimavarojen vielä riittävän huoltokodin asukkaiden tilanteen kohentamiseen. Kirkon asema yhteiskunnassa on jatkuvan keskustelun ja kriitiikin alaisena. Usein se nähdään vain veron kerääjänä ja sen näkyviä toimintoja pidetään lähes turhina. Mielestämme olisi kuitenkin tärkeää puhua myös siitä miten suuri rooli kirkolla on esimerkiksi vähäosaisten auttajana. Monikaan ei tiedä miten tärkeää ja välttämätöntä työtä kirkko todellisuudessa tekee. Valitettavasti nämä, jotka kirkon apua tarvitsevat ja sitä saavat eivät kykene auttajansa puolesta puhumaan.

Miettiessämme kunnan toimintaa sen ostaessa yksityisiltä ostopalveluntarjoajilta palveluita se vaatii näiltä lakien ja laatusuosituksen täyttymistä. Samanaikaisesti sen omat toimet ja tilat eivät välttämättä täytä näitä samaisia vaatimuksia, kuten Paattisten huoltokodissa on nähtävissä. Kunnan sosiaali- ja terveystalouden valvonta kuuluu lääninhallitukselle (Lääninhallitukset 2009), joten miten on mahdollista, että huoltokodin tilanne on päästetty näin pitkälle. Mikäli tähän tilanteeseen tullaan tulevaisuudessa puuttumaan, tulisi päättäjien huomioida huoltokodin resursseja määrittäessään laitoksen muuttunut luonne ja antaa näin mahdollisuus kehittää toimintaa vastaamaan tämän ja tulevien päivien tarpeita.

1970-luvulla huoltokodin eräänä hyvin silmiinpistävästä tarkoituksena on ollut ”lakais-ta” yhteiskunnasta sosiaalisesti syrjäytyneet päihdeongelmaiset pois kaduilta. Kuten aiemmin mainitsimme, osalla haastateltavista on tänä päivänä, yli 30 vuotta myöhemmin täysin toisenlainen tausta pitkin työurineen, eläkkeineen ja omaisuuksineen. Kuitenkin he ovat joutuneet samaan asemaan näiden yhteiskunnan ”ongelmatapausten” kanssa. Haastattelujen yhteydessä havaitsimme katkeruutta siitä, että he ovat olleet koko ikänsä työssäkäyviä veronmaksajia ja tässä on kaikki mitä yhteiskunta heille tarjoaa. Käsitksemme mukaan tämänkaltainen huoltokodin asukkaiden taustojen muutos pa-

rempaan tulee jatkumaan niin kauan kuin suuret ikäryhmät elävät. Ikäihmisten ongelmallinen alkoholin käyttö tulee lisääntymään aiempiin ikäryhmiin verrattuna ja näin he tulevat ajautumaan päihdehuollon kuin myös huoltokodin asiakkaisiksi.

Ollessamme harjoittelussa Paattisten huoltokodissa toinen meistä sai osallistua vastaavan ohjaajan mukana mahdollisten uusien asukkaiden haastatteluun. Yhdessä kohteessa oli kunnollisen oloinen vanhempi herrasmies, jolla oli todella hienostunut koti, hienoine tauluineen ja arvoesineineen. Hän oli ryhtynyt vanhoilla päivillään toisinaan siemailemaan viiniä, jonka ”ukkokodin” henkilökunta näki lieveilmiöineen ongelmaksi. Tämä aiheutti uhan joutua huoltokotiin, sen 7,3 neliömetrin huoneeseen, joka olisi ollut verrattavissa rangaistussiirtolaan joutumiseen.

Pitkittyneet lupaukset peruskorjauksesta tai jopa uudisrakennuksesta eivät saisi sivuuttaa edes tämän hetken asukkaiden hyvinvoinnin turvaamista. Havaintojemme ja käsitystemme mukaan useissa tapauksissa tavallisten vanhainkotien remontit ja muut tarpeet ovat menneet huoltokodin edelle, sillä huoltokodin asukkailla ei ole omaisia, jotka ajaisivat heidän asioitaan. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää, että huoltokodin henkilökunta yrittää pitää heidän puoliaan. Valitettavasti olemme saaneet sen käsityksen, että henkilökunnan ääni hukkuu byrokratian rattaisiin.

Ymmärrämme kaupungin tiukan taloustilanteen varsinkin näin laman keskellä. Uusiin investointeihin ei olisi varaa ja pakollisia säästöjä on tehtävä. Nämä melkoisella varmuudella aiheuttavat sen, ettei uusia virkoja perusteta, eikä uudisrakennusta tulla saamaan ainakaan lähitulevaisuudessa. Näiden johdosta näkisimme eräänä edullisena ja varteen otettavana vaihtoehtona huoltokodin asukasmäärän vähentämisen, jolloin henkilökuntaresurssit saataisiin edes lähelle laatusuosituksia. Mielestämme tämän voitaisiin toteuttaa sulkemalla kahden asukassiiven kylmät ja huonokuntoiset alakerrat, jotka eivät ole enää talviasuttavassa kunnossa. Näissä kylmissä huoneissa asuttaminen viimeistään osoittaa sen miten toisarvoisessa asemassa huoltokodin asukkaat todellisuudessa ovat. Mikäli kyseessä olisi vanhainkoti tai koulu, niin se olisi otsikoissa suurin kirjaimin ja asialle oltaisi jo tehty jotain. Valitettavasti ”vanhat juopot” eivät kiinnosta suurta yleisöä, eivätkä näin ole ylittäneet uutiskynnystä.

Puhuessamme viriketoiminnasta tutkimuksemme missä vaiheessa tahansa, aina asukkaiden haastatteluista talon järjestämään toimintaan tai yhteistyötahojen järjestämiseen, törmäsimme samaan ongelmaan eli totaaliseen tilojen puutteeseen ja ahtauteen. Tästä

suunnasta katsottuna, käytännön osoittamana, näemme vanhojen tilojen peruskorjauksen hätiköitynä ja huonona ratkaisuna. Mielestämme olisi hyvä ennen vaikka odottaa niin kauan, että yhteiskunnastamme löytyy tahtoa ja varoja uudisrakennukseen.

Hyvinvointiyhteiskunnan purkautuessa kunnat siirtävät vastuuta palveluista enenevässä määrin kolmannelle sektorille. Työmme aikana saimme huomata useita kertoja vastuun alkavan olla jo liian suuri, sillä vapaaehtoisia tarvittaisiin huomattavasti enemmän kuin heillä on resursseja. Vapaaehtoistyö ei ole ehtymätön voimavara, sillä jo mukana olevat alkavat ikääntyä ja uusia on vaikea saada mukaan. Näin kuntien ei tulisi säilyttää liikaa vastuuta kuntalaisten hyvinvoinnista heidän harteilleen. Käsittääksemme vapaaehtoistyö nimensä mukaan tulisi perustua vapaaehtoisuuteen, eikä vähitellen lähes pakoksi muuttuvaan välttämättömyyteen.

Ottaen huomioon vaikean alkuasetelman huoltokodin syrjäisine sijainteineen, päihdeongelmaisineen sekä huoltokotiin kohdistuvine ennakkoluuloineen, olemme todella tyytymättömiä kaikesta yhteistyöstä mitä olemme kyenneet heille saamaan. Huoltokotia oli lähes mahdoton markkinoida, sillä se tuntui alussa herättävän vain kielteisiä tunteita. Vasta kun saimme vietyä asiamme yksilötasolle, luoden mielikuvan yksinäisestä syrjäytyneestä vanhuksesta, ilman akuuttia päihdeongelmaa, aloimme saada sympatiaa asiallemme. Tässä vaiheessa meidän oli pakko tuoda esiin se, että heidän toiminnan olisi oltava täysin pyyteetöntä. Emme voineet luvata edes vaatimattomaksi palkaksi pyydettyjä pullakahveja, matkakorvauksia puhumatta. Näissä tilanteissa pitkän esittelyn ja tunteisiin vetoamisen jälkeen tunsimme itsemme todella noloiksi, että eikö omasta talosta löydy edes sen vertaa resursseja tai tahtoa osoittaa kiitosta heidän asukkaisiin kohdistuvaan lähes pyyteettömään auttamiseen. Toisaalla Turun kaupunki upottaa miljoonia tulevaan kulttuurikaupunkihankkeeseen, mutta edes välttämättömimpään ei riitä rahaa. Voimme vain todeta, ettei Paattisten huoltokoti taida kuulua Turun kulttuurikaupunkihankkeen ensisijaisiin nähtävyyksiin.

Kaikesta kritiikistä huolimatta emme usko pystyvämme työllämme vaikuttamaan huoltokodin uudisrakennuksen syntyyn. Toivomme kuitenkin voivamme nostaa huoltokodin ja sen asukkaiden tilanteen päättäjien ja ihmisten tietoisuuteen. Työmme aikana olemme saaneet huomata huoltokodin asukkaista tulleen meille sydämen asian ja heille me olemme tämän työn omistaneet. Kaiken sen avun, jonka olemme heille saaneet, on tullut lähimmäistemme hyvästä sydäimestä.

Kehittämiskohteiksi huoltokodissa nousivat tutkimuksesta ilmenneet epäkohdat. Huoltokodissa tulisi järjestää viriketoiminnan kartoitus ja uudelleen järjestely. Viriketoiminnan tulisi askartelun osalta tavoittaa useampia asukkaita kuin tällä hetkellä. Askarteluun tulisi kohdistaa enemmän henkilöresursseja hyödyntäen esimerkiksi harjoittelijoiden tai opiskelijoiden tai työllistettyjen käyttöä. Näin askartelusta pääsisi osalliseksi huonokuntoisetkin asukkaat. Huoltokoti voisi markkinoida itseään sosiaali- ja terveys- sekä käsityöalan oppilaitoksiin. Ellei henkilöressurssien lisääminen ole mahdollista, tulisi harkita koko askartelun tarpeellisuutta ja tavoitavuutta sekä toiminnanohjaajan työpanoksen paremmin kohdennettua käyttöä.

Henkilökunnan paremman jaksamisen ja työn kehittämisen vuoksi huoltokodissa olisi hyvä järjestää esimerkiksi työkyöpäivä, jossa voisi käsitellä seuraavia asioita: Henkilökunnalle tulisi luoda yhtenäiset toimintaohjeet passiivisten asukkaiden aktivointiin ja ohjelmista muistuttamiseen. Tilojen rajallisuuden vuoksi aina osallistuvien aktiivisten asukkaiden lisäksi tulisi huonokuntoisempia ja passiivisempia asukkaita aktivoida vaikka siipi tai käytävä vuorollaan. Samalla tulisi selkeyttää henkilökunnan työnkuvaa ulkopuolisten toimijoiden läsnä ollessa. Tapahtumien tiedottamisen tulisi olla selkeämpää ja näkyvämpää. Pelkkä viikko-ohjelmien yhden sanan ilmoitukset eivät tavoita edes koko henkilökuntaa. Tiukalle ajetun henkilökunnan tulisi olla korostamatta omaa kiirettään asukkaiden kohtaamisessa, myös piiloviestinnän osalta. Asukkaat stressaantuvat tilanteesta, tuntien olevansa vain vaivaksi ja tämän vuoksi kynnyks muun muassa ohjaajan kohtaamiseen kasvaa. Henkilökunnan olisi hyvä pohtia onko huoltokodin ja sen asukkaiden huono tilanne vaikuttanut omaan ammatti-identiteettiin ja -ylpeyteen heikentävästi. Mitkä ovat näiden vaikutukset työmotivaatioon ja työssä jaksamiseen

Jatkotutkimusaiheita voisivat olla: Miten aktivoida passivoituneita asukkaita osallistumaan? Mitkä ovat henkilökunnan mahdollisuudet vaikuttaa epäkohtiin ja viedä asioita eteenpäin ilman työnantajan kanssa syntyvää kriisiä? Mitkä ovat Turun sosiaali- ja terveystoimen yhdistymisen hyödyt ja haitat käytännön työssä?

LÄHTEET:

- AA, Nimettömät Alkoholistit 2009. Mikä on AA, Nimettömät Alkoholistit, Alcoholics Anonymous? Viitattu 18.9.2009. <http://www.aa.fi/mika.html>
- Allardt, Erik 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: WSOY.
- Bulasoff, Marika & Montonen, Sanna 2004. ”Jos joku vaan ottais tosissaan” Päihdehuollon asiakkaan elämänhallinta. Turku; Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Eskola, Jari 2007. 6 – 8 ? (Teema) haastattelututkimuksen toteuttamisesta. Teoksessa Leena Viinamäki & Erkki Saari (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki; Kustannusosakeyhtiö Tammi, 32–45.
- Holma, Tupu; Heimonen, Sirkkaliisa & Voutilainen, Päivi 2002. Kuntouttava työote. Teoksessa Päivi Voutilainen, Marja Vaarama, Kaisa Backman, Leena Paasivaara, Ulla Eloniemi-Sulkava, U. Harriet Finne-Soveri (toim.) Ikäihmisten hyvä hoito ja palvelu. Opas laatuun. Helsinki: Stakes, 43–48.
- Hakulinen, Jarmo 1982. Huoltokotitoiminta. Sosiaalihuollon julkaisema ”Päihdehuollon palveluoppaan mukaan vuonna 1980 toiminnassa olleiden huoltokotien toiminnan ja henkilökunnan mielipiteiden kartoitus.” Järvenpää: Luther-opisto. Opinnäytetyö.
- Inkinen, Maria; Partanen, Airi & Sutinen, Tiina 2003. Päihdehoitotyö. Helsinki: Tammi.
- Jääskeläinen, Ilkka 2002. Diakoniatoiminnan muodot. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvasa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 192–232.
- Kaukonen, Olavi 2000. Päihdepalvelut jakautuneessa hyvinvointivaltiossa. Tutkimuksia 107. Helsinki; Stakes.
- Koskiahon, Briitta 2002. Vapaaehtoistyön ehdot ja edellytykset. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvasa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 446–464.

- Kähäri-Wiik, Kaija; Niemi, Aira & Rantanen, Anneli 2006. Kuntoutuksella toimintakykyä. Porvoo: WSOY Oppimateriaalit.
- Kröger Eeva-Liisa & Laaksonen Päivi 2006. Suuret ikäpolvet – yhteiskunnallinen rasite vai vapaaehtoistyön voimavara? Tutkimus pieksänmaalaisten senioreiden toimintakyvystä, sen ylläpidosta ja sitä uhkaavista tekijöistä sekä heidän näkemyksiään vanhuspalveluista ja vapaaehtoistyöstä. Pieksämäki; Diakonia ammattikorkeakoulu. Sosiaali- terveys- ja kasvatusalan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 18.4.2009.
http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Pieksamaki2006/krogerlaaksonen.pdf
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812, 22.9.2000. Viitattu 30.9.2009.
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812?search\[type\]=pika&search\[pika\]=sosiaalihuollon asiakkaan asema ja oikeudet](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812?search[type]=pika&search[pika]=sosiaalihuollon%20asiakkaan%20asema%20ja%20oikeudet)
- Lääninhallitukset 2009. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Viitattu 30.9.2009.
<http://www.laainhallitus.fi/lh/home.nsf/pages/33B77DBF2DF92338C2256C640045CC19>
- Metsämuuronen, Jari 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 2. International Methelp; Helsinki.
- National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism 2000. Alcohol alert. Alcohol and aging. Viitattu 20.10.2009.
<http://pubs.niaaa.nih.gov/publications/aa40.htm>
- Orrenmaa, Sonja 2009. ”Homma hanskassa!” Aukastyytyväisyyskysely yksityisen palvelukotiverkoston mielenterveyskuntoutujille. Diakonia- ammattikorkeakoulu. Diak Etelä, Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Paattisten huoltokoti 2008. Esite. 1-2. materiaali kirjoittajien hallussa.
- Palomäki, Sirkka-Liisa & Toikko, Timo 2007. Tekemisen ja kohtaamisen ristiriita vanhustyössä. Teoksessa Marjaana Seppänen, Antti Karisto & Teppo Kröger (toim.) Vanhuus ja sosiaalityö. Sosiaalityö avuttomuuden ja toimijuuden välissä. Jyväskylä: PS -kustannus, 271–287.

- Pelastusarmeija 2009. Pähkinänkuoressa. Viitattu 20.9.2009.
<http://www.pelastusarmeija.fi/index.php?id=382>
- Pelastusarmeija 2009. Sydän Jumalalle - käsi ihmiselle. Viitattu 20.9.2009.
<http://www.pelastusarmeija.fi/index.php?id=375>
- Rissanen, Lea 1999. Vanhenevien ihmisten kotona selviytyminen. Yli 65-vuotiaiden terveys, toimintakyky ja sosiaali- ja terveystalvelujen koettu tarve. Oulu: Hoitotieteen- ja terveyshallinnon laitos, Oulun yliopisto ja Yleislääketieteen yksikkö, Oulun yliopistollinen sairaala. Väitöskirja. Viitattu 18.4.2009. <http://herkules oulu.fi/isbn9514254414/isbn9514254414.pdf>
- Ruoppila, Isto 2004. Iäkkäiden henkilöiden harrastukset. Teoksessa Tarjaliisa Raitanen, Tuomo Hänninen, Hannu Pajunen & Timo Suutama (toim.) Geropsykologia: vanhenemisen ja vanhuuden psykologia. Porvoo: WSOY. 476–513.
- Saarenheimo, Marja & Suutama, Timo 1995. Elämänhallinta ja vanhuuteen sopeutuminen. Teoksessa Paula Lyytinen, Mikko Korkeakangas & Heikki Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Porvoo: WSOY, 454–470.
- Saari, Erkki 2007. Mitä - pitääkö tutkijan olla myös käytännön toimija? Teoksessa Leena Viinamäki & Erkki Saari (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki; Kustannusosakeyhtiö Tammi, 121–151.
- Suomen evankelisluterilainen kirkko 2005. Kirkon päihdestrategia. Viitattu 30.10.2009.
<http://www.evl.fi/kkh/to/kdy/kirkonpaihdestrategia.pdf>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko i. a. Kirkon vanhustyön strategia 2015. Viitattu 30.10.2009. <http://www.evl.fi/kkh/to/kdy/kirkonvanhustyonstrategia.pdf>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko i. a. Vastuun ja osallisuuden yhteisö. Diakonia- ja yhteistyö linja 2010. Viitattu 25.9.2009.
[http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/4AD6E32FBC5017DCC22570C4003AA392/\\$file/Diakonia-strategia-2010.pdf](http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/4AD6E32FBC5017DCC22570C4003AA392/$file/Diakonia-strategia-2010.pdf)
- Suhonen, Heikki 2005. Elämä on pysähtynyt keinu. Tutkimus ikääntyneistä A-klinikan asiakkaista ja heidän asiakkuudestaan. A-klinikkasäätiön monistesarja nro 48. A-klinikkasäätiö. Viitattu 22.4.2009. http://www.a-klinikka.fi/julkaisut/verkkojulkaisut/pysahtynyt_keinu.pdf

Suomen Kennelliitto i.a. Mitä on kaverikoira? Viitattu 19.9.2009.

<http://www.kennelliitto.fi/FI/koira/kaverikoira/etusivu.htm>

Suomen kuntaliitto 2008. FCG Efeko Oy: RAVA-järjestelmä - Vanhuspalvelut toimiviksi ja tehokkaiksi. Viitattu 3.11.2009.

http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;145;44264;38949;37581

Suomen Punainen Risti i. a. Tarvitsetko ystävää tai kuuntelijaa? Viitattu 18.9.2009.

http://www.redcross.fi/apuajatukea/ystavapalvelut/fi_FI/

Sosiaali- ja terveysministeriö 2002. Päihdepalveluiden laatusuositukset. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2002:3. Viitattu 27.9.2009.

<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/paihdepalvelu/paihdepalv.pdf>

Tilastokeskus 2007. Väestöennuste 2007 – 2040. Viitattu 15.5.2009.

http://www.stat.fi/til/vaenn/2007/vaenn_2007_2007-05-31_tie_001.html

Turun kansalliset seniorit ry. 2009. Matkat. Viitattu 20.9.2009.

http://www.senioriliitto.fi/jasenyhdistykset/turun_kansalliset_seniorit_ry/matkat/

Turun kaupunki 2004. Talousarvio ja -suunnitelma 2006 – 2008. Viitattu 29.9.2009.

<http://www05.turku.fi/ah/sosla/2006/0411010x/1364570.htm>

Turun kaupunki 2005. Virkojen / toimien perustaminen sosiaaliosastolle. Turun kaupungin sosiaalilautakunnan kokouspöytäkirja 26.6.2005. Viitattu 29.9.2009. <http://www05.turku.fi/ah/sosla/2005/0621016x/1189788.htm>. Tuloste tekijän hallussa.

Turun kaupunki 2009. Talousarviokirja. Viitattu 29.9.2009.

<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?nodeid=3759>

Turun kaupunki 2009. 1-6 luokkien koulut. Viitattu 20.9.2009.

<http://www.turku.fi/public/default.aspx?nodeid=6569&culture=fi-FI&contentlan=1>

Turun kaupunki 2009. Poiju - Vanhusten tuki- ja kohtaamispaikka. Viitattu 20.9.2009.

<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?contentid=28544>

- Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä 2009. Päihdestrategia 2007 – 2011. Viitattu 25.9.2009.
http://www.turunsk.fi/portal/fi/yhtyma/yleistietoa_yhtymasta/paihdestrategia_2007-2011/
- Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä 2009. Seurakuntien yhteinen vanhus- ja veteraanitoiminta. Viitattu 18.9.2009.
<http://www.turunsk.fi/portal/fi/toimintaa/diakonia/vanhustyo/>
- Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä 2009. Vapaaehtoistoiminta Lyhty. Viitattu 25.9.2009.
http://turunseurakunnat.fi/portal/fi/toimintaa/diakonia/vapaaehtoistyo/avunvalitys_lyhty/
- Turun konservatorio. i.a. Viitattu 18.9.2009.
<http://www.turunkonservatorio.fi/?id=100012>
- Turun Laulelman Ystävät ry. i.a. Viitattu 18.9.2009.
<http://www.turunlaulelmanystavat.fi/index.htm>
- Turun NMKY 2009. Toimintasuunnitelma 2009. Viitattu 20.9.2009.
<http://www.tunmky.fi/www/att.php?id=41,4>.
- Turun sanomat 2007. Rapakuntoisten kiinteistöjen kunnostusta vaaditaan. Turun Sanomat 11.10.2007. Viitattu 29.9.2009
<http://www.ts.fi/arkisto/haku.aspx?ts=1,0,0,0:491565,0>.
- Varsinais-Suomen Sininauha ry. i.a. Viitattu 18.9.2009. <http://www.vs-sininauha.fi/>
- Virkistys ja kylpyläloma ry.2007 Virkistys- ja kylpylälomat ry on sosiaalinen lomajärjestö. Viitattu 19.9.2009. <http://www.virkistyslomat.com/>
- Vuorinen, Kimmo 2005. Etnografia. Ovaska, Saila; Aula, Anne & Majaranta, Päivi (toim.) Käytettävyytutkimuksen menetelmät. Tampereen yliopisto, Tietojenkäsittelytieteiden laitos B-2005-1. Viitattu 15.10.2009.
<http://www.cs.uta.fi/usabsem/luvut/5-Vuorinen.pdf>
- Wiman, Ronald 1986. Alkoholismi elämänkaaren osana. Hoitomallien kritiikkiä ja kehittämislähtökohtia. Järvenpään sosiaalisairaalan julkaisuja. N:o 24, 1.

Yli-Parkas, Hanne 2007. Vaalivirkailijat kääriytyivät steriiliasuihin - Paattisten huoltokodissa äänestettiin noroviruksesta huolimatta. Turun Sanomat. 10.3.2007.
<http://www.turunsanomat.fi/kotimaa/?ts=1,3:1002:0:0,4:2:0:1:2007-03-10,104:2:444143,1:0:0:0:0:0>:

Julkaisemattomat lähteet:

Bulasoff, Marika 2009. Vastaavaohjaaja, Paattisten huoltokoti. Turku. Haastattelu. 28.4.

Bulasoff, Marika 2009. Vastaavaohjaaja, Paattisten huoltokoti. Turku. Haastattelu 14.5.

Bulasoff, Marika 2009. Vastaavaohjaaja, Paattisten huoltokoti. Turku. Haastattelu. 22.9.

Jokiniemi, Juha 2009. Majuri, Pelastusarmeija Turun osasto. Turku. Sähköpostiviesti 21.9. Vastaanottaja Hemmo Selonen. Tuloste tekijän hallussa.

Koivukoski, Kirsi 2009. Vanhustyön diakoni, Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän diakoniakeskus. Turku. Haastattelu 4.5.

Korhonen, Jonna 2009. Toiminnanohjaaja, Paattisten huoltokoti. Turku. Haastattelu 8.4.

Räty, Anja 2009. Vapaaehtoistoiminnan toiminnanohjaaja, Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän diakoniakeskus. Turku. Haastattelu 4.5.

Muros, Tiina 2009. Nuorisosihteeri, Suomen Kennelliitto. Espoo. Sähköpostiviesti 13.5. Vastaanottaja Hemmo Selonen. Tuloste tekijän hallussa.

LIITTEET

LIITE 1. Haastattelukysymykset:

1. Kuinka kauan olet asunut Paattisten huoltokodissa?
 - Millaisia ajatuksia sinulla oli huoltokodista muuttaessasi tänne?
 - Mitä ajattelet nyt?

2. Miten päiväsi kuluvat?
 - Onko aika pitkää?
 - Onko tylsiä kohtia joihin toivoisit jotain?
 - Mikä on päivän kohokohta?
 - Ulkoiletko?

2. Minkälaista viriketoimintaa tiedät talossa järjestettävän? Oletko osallistunut toimintoihin? Millaisena toiminnan koit?
 - mistä olet pitänyt? Miksi?
 - mistä et ole pitänyt? Miksi?
 - (miksi et ole osallistunut toimintaan? mitä pitäisi olla toisin, että osallistuisit?)

4. Onko sinulle muodostunut kaveri- tai ystäväsuhteita täällä? Millaisissa väleissä olet muiden asukkaiden kanssa, entä henkilökunnan?
 - koetko olevasi yksinäinen

5. Miten ajattelet paikan sijainnista? Vaikuttaako ja vaikeuttaako se elämääsi?

6. Mitä mieltä olet hengellisestä toiminnasta?

Sosiaalityön palvelut tulosalue

